

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Lukáš Matějka

PÉČE ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Ing. Aleš Borkovec

Katedra: Katedra národního hospodářství

Datum vypracování práce: 31. října 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány, a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Příbrami dne 31. 10. 2010

Lukáš Matějka

Poděkování

Děkuji Mgr. Ing. Aleši Borkovcovi, vedoucímu mé diplomové práce, za cenné a podnětné připomínky a pomoc při zpracování mé diplomové práce.

Obsah

Obsah	4
1. Úvod	5
2. Pojem péče řádného hospodáře	7
2.1. Vymezení pojmu a legislativní zakotvení	7
2.2. Vývoj pojmu	12
2.3. Diskuze k vymezení pojmu péče řádného hospodáře vůči pojmu náležitá péče a pojmu odborná péče	15
2.4. Modely stanovení požadavku na míru kvality péče	18
2.4.1. Subjektivní model	18
2.4.2. Objektivní model	20
2.4.3. Kombinovaný model	21
2.4.4. Zhodnocení	23
2.5. Likvidátor a péče řádného hospodáře	24
2.6. Užití pojmu péče řádného hospodáře v jiných právních předpisech	26
3. Porušení povinnosti péče řádného hospodáře	28
4. Další povinnosti související s povinností péče řádného hospodáře	30
4.1. Povinnost loajality	30
4.2. Povinnost mlčenlivosti	35
4.3. Povinnost legality	37
5. Odpovědnost za delegaci	38
6. Pravidlo podnikatelského úsudku	42
7. Exkurz do americké právní úpravy	46
8. Příklad z praxe	50
9. Závěr	52
Seznam použité literatury	55
Seznam použité judikatury	56
Seznam dalších použitých zdrojů	57
Abstrakt	58
Summary	60
Název práce v anglickém jazyce	62
Seznam klíčových slov/List of Key Words.....	62

1. Úvod

K problematice požadavku na míru kvality péče, a potažmo tak k požadavku péče řádného hospodáře, mě přivedla úvaha, jak malá pozornost je uvedenému jevu věnována, v porovnání k rozšířenosti až masovosti tohoto jevu a počtu osob, na něž jsou kladeny požadavky, s jakou mírou kvality péče mají ve svých postaveních působit. Rozšířenost jevu vyvozují z toho, že v podmínkách České republiky není možné, aby osoba působila jako statutární orgán nebo člen statutárního nebo jiného orgánu obchodní společnosti, aniž by na ní nebyly kladeny nároky na míru kvality péče, již je povinna při výkonu své funkce vyvinout.

Zmíněná úvaha mě přivedla právě k pojmu péče řádného hospodáře, jenž určuje základní požadavek na míru kvality péče u českých společností. Ve své práci si proto jako základní cíl kladu vymezení pojmu péče řádného hospodáře v obchodním právu, zjištění jeho legislativního zakotvení a chápání v teoretické nauce i v rozhodovací praxi soudů.

Kromě pojmu péče řádného hospodáře užívá, resp. užíval, obchodní zákoník ve vztahu k požadavku na míru kvality péče pojmy odborná péče a náležitá péče. Dále jsem se tedy rozhodl zabývat vzájemným porovnáním obsahu těchto tří pojmů. Této otázce mám v úmyslu věnovat se jak z teoretického pohledu, kdy bych rád srovnal názory jednotlivých autorů na tuto věc a pokusil se jednotlivé pojmy přiřadit k teoretickým modelům stanovení požadavku na míru kvality péče, tak z hlediska rozhodovací praxe soudů.

S problematikou péče řádného hospodáře souvisí celá řada dalších otázek. Do této práce jsem proto zařadil kapitoly o odpovědnosti za delegaci, pravidle podnikatelského úsudku (business judgment rule), povinnosti loajality, povinnosti mlčenlivosti a povinnosti legality. Jsem si vědom, že podrobné zpracování a rozbor uvedených otázek výrazně překračuje rozsah této práce, kdy však alespoň okrajově jsem cítil potřebu se k těmto otázkám vyjádřit, neboť jednak s problematikou péče řádného hospodáře velmi úzce souvisí, a jednak je považuji za ty nejčastější, ke kterým dochází při běžné, v podstatě „každodenní“, správě obchodní společnosti.

V předposlední kapitole jsem se pak uložil cíl porovnat českou právní úpravu s právní úpravou americkou, zejména úpravou federálního státu Delaware, neboť mnohé trendy a otázky problematiky corporate governance, mezi něž jednoznačně patří i otázka

požadavku na míru kvality péče, přichází právě ze Spojených států, kdy i do budoucna lze očekávat přijetí některých myšlenek z této právní oblasti.

Přestože některé cíle, které jsem si zadal při přípravě své práce, (např. porovnání obsahu pojmů péče řádného hospodáře, odborná péče a náležitá péče) mohou působit přehnaně teoretickým dojmem, jsem přesvědčen, že tyto otázky mohou mít praktické a zcela konkrétní dopady, jež mohou mít význam pro osoby působící ve funkcích v rámci obchodních společností, jež mohou být stíhány nejistotou, kde je hranice, při jejímž překročení za nimi může být dovozována odpovědnost. Využitelnost uvedených poznatků se pak pokouším demonstrovat v poslední kapitole své práce.

Co se týče metody práce, při tvorbě diplomové práce jsem vycházel zejména z textu zákona, judikatury Nejvyššího soudu České republiky a odborné literatury. Jako metodu práce jsem zvolil komparaci, abstrakci a interpretaci. Při práci bylo postupováno podle standardních výkladových metod (jazyková metoda, logická metoda, systematická metoda) i podle metody teleologické. Pokud k některému jevu zastávají různí autoři rozdílné postoje, měl jsem snahu představit názorové pole v plné šíři a na závěr zaujmout ve věci vlastní stanovisko. V závěru práce komparuji českou právní úpravu s právní úpravou americkou. Veškerá použitá soudní rozhodnutí jsou k dispozici na příslušných webových stránkách.

2. Pojem péče řádného hospodáře

2. 1. Vymezení pojmu a legislativní zakotvení

Pojem péče řádného hospodáře byl do obchodního zákoníku zaveden novelou obchodního zákoníku provedenou zákonem č. 370/2000 Sb. Účinnosti tato novela nabyla dnem 1. 1. 2001. Jak uvádí důvodová zpráva, účelem tohoto ustanovení je zajistit minimální povinou míru péče, kterou je dotčená osoba povinna zachovat.¹

Povinnost péče řádného hospodáře představuje základní míru péče, kterou jsou osoby, kterým je tato povinnost uložena, povinny vynaložit při výkonu svých funkcí.

Mezi tyto osoby řadíme

- členy představenstva akciových společností,
- jednatele společností s ručením omezeným,
- komplementáře komanditních společností,
- společníky veřejných obchodních společností a
- členy dozorčích rad akciových společností, popř. společností s ručením omezeným.

Osoby takto shora uvedené můžeme označit jako statutární orgány obchodních společností nebo členy statutárního nebo jiného orgánu obchodních společností. Z praktických důvodů budu však dále tyto osoby označovat jako reprezentanty obchodních společností. Otázkou, zda je povinností spravovat záležitosti společnosti s péčí řádného hospodáře uložena také likvidátorům, se budu zabývat v další části své práce.

Jak uvádí Jan Dědič², povinnost spravovat záležitosti společnosti s péčí řádného hospodáře představuje základní právní povinnost reprezentanta společnosti ve vztahu ke kvalitě plnění. Shodný názor zastává i Miroslava Bartošíková³.

Shora citovanou novelou obchodního zákoníku došlo ke sjednocení požadavku na míru kvality péče, kterou jsou povinni reprezentanti obchodních společností

¹ Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, III. volební období, parlamentní tisk č. 476/0: Důvodová zpráva.

² DĚDIČ, J. a kol. Obchodní zákoník: Komentář, Díl III., § 176 – § 220zb. Praha: Polygon, 2002. s. 2416.

³ BARTOŠÍKOVÁ, M. Povinnosti a odpovědnost statutárních orgánů kapitálových společností. Obchodní právo, 1998, č. 11.

vynaložit, u všech čtyřech druhů obchodních společností. Legislativní zakotvení povinnosti spravovat záležitosti společnosti s péčí řádného hospodáře pak pro všechny čtyři druhy obchodních společností nalezneme v obchodním zákoníku.

Základem právní úpravy je ustanovení § 194 odst. 5 obchodního zákoníku a ustanovení § 79a obchodního zákoníku. Ustanovení § 194 odst. 5 obchodního zákoníku ukládá členům představenstva akciové společnosti mj. povinnost vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře. Společníkům veřejné obchodní společnosti je pak povinnost postupovat při plnění svých povinností s péčí řádného hospodáře uložena ustanovením § 79a obchodního zákoníku. Z ustanovení § 194 odst. 5 obchodního zákoníku pak povinnost postupovat při správě záležitostí společnosti s péčí řádného hospodáře dovozujeme prostřednictvím odkazů pro jednatele společnosti s ručením omezeným a členy dozorčí rady akciové společnosti. Z ustanovení § 79a obchodního zákoníku pak povinnost postupovat při správě záležitostí společnosti dovozujeme pro komplementáře komanditní společnosti. Tedy jednatelům společnosti s ručením omezením je tato povinnost uložena prostřednictvím ustanovení § 135 odst. 2 obchodního zákoníku, který stanoví obdobné použití mj. shora uvedeného ustanovení § 194 odst. 5 obchodního zákoníku. Prostřednictvím ustanovení § 200 odst. 3 obchodního zákoníku se vztahuje povinnost postupovat s péčí řádného hospodáře i na členy dozorčí rady, kdy pro členy dozorčí rady platí přiměřeně mj. ustanovení § 194 odst. 5 obchodního zákoníku. Pro komanditní společnosti pak platí ustanovení § 93 odst. 4 obchodního zákoníku, které stanoví, pokud není dále stanoveno jinak, použití ustanovení obchodního zákoníku o veřejné obchodní společnosti a na právní postavení komanditistů ustanovení o společnosti s ručením omezením. Z tohoto ustanovení lze dovodit, že komplementářům komanditní společnosti je uložena povinnost postupovat při plnění svých povinností s péčí řádného hospodáře dle ustanovení § 79a obchodního zákoníku.

Povinnost zařizovat záležitosti společnosti s péčí řádného hospodáře vychází z tzv. objektivního přístupu k povinné péči. Podstata tohoto přístupu tkví ve srovnání intenzity péče, jíž vynaložil reprezentant společnosti, jehož jednání je posuzováno, s měřítkem objektivního (fiktivního) řádného hospodáře.⁴

Stanovení minimálního požadavku na míru kvality péče, kterého je povinen příslušný reprezentant společnosti dosahovat, je pak nezbytným předpokladem pro

⁴ ČECH, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 4.

posouzení případného porušení takto stanovené povinnosti a z toho případně vycházejících následných odpovědnostních vztahů.

Pojem péče řádného hospodáře není nikde v obchodním zákoníku ani v jiném právním předpisu vymezen nebo vysvětlen. Za stávajícího stavu proto nezbyvá, než obsah tohoto pojmu vymezit za pomoci teoretické nauky a rozhodovací praxe soudů.

Ivan Rada⁵ vymezuje ve své knize pojem péče řádného hospodáře následujícím způsobem: „Povinnost vykonávat svoji činnost s péčí řádného hospodáře u člena statutárního orgánu vyžaduje jistou minimální úroveň odbornosti tedy znalostí a schopností, které by měla každá osoba v takové funkci splňovat. (...) Tato odbornost by však měla zahrnovat základní znalosti z oblasti ekonomické, právní a problematiky faktického řízení společnosti. Zcela jistě pak nepůjde o odbornost vázanou na konkrétní předmět podnikání té které obchodní společnosti, neboť zvláště u společností s rozsáhlým předmětem podnikání nelze od člena statutárního orgánu vyžadovat, aby se vyznal ve všech odvětvích. Taková odbornost navíc není pro výkon funkce člena statutárního orgánu potřebná. Odborností v hledaném slova smyslu je třeba rozumět odbornost stavovskou, tzn. schopnosti, které lze předpokládat u členů statutárních orgánů různých společností a jejichž existence byla připuštěna, aby člen statutárního orgánu mohl během krátkého časového období se stejnou mírou kvality vykonávat svou funkci u jiné společnosti s naprosto odlišným předmětem podnikání.“

Jan Dědič⁶ pak vymezuje pojem péče řádného hospodáře následujícím způsobem: „Požadavek péče řádného hospodáře zahrnuje podle našeho názoru požadavek plnit povinnosti na určité odborné úrovni, která však nemusí dosahovat úrovně znalostí odborníka daného oboru, avšak musí být odborníkem na řízení korporací, požadavek seznamovat se s novými poznatky v oboru řízení a správy společností a uplatňovat je v činnosti společnosti a při rozhodování se rozhodovat se znalostí věci a v případě, že člen představenstva nemá potřebné odborné znalosti, povinnost zajistit posouzení daného případu osobou, která potřebné odborné znalosti má.“

Osobně se plně ztotožňuji s názorem, že postavení řádného hospodáře je především postavení manažerské (nebo jak výše uvádí J. Dědič „musí být odborníkem na řízení korporací“), kdy od člena statutárního orgánu se očekává vedení společnosti,

⁵ RADA, I. a kol. Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s. 2. doplněné a aktualizované vydání. Praha: Linde nakladatelství, 2004. s. 92 – 93.

⁶ DĚDIČ, J. a kol. Obchodní zákoník: Komentář, Díl III., § 176 – § 220zb. Praha: Polygon, 2002. s. 2417.

což vyplývá z ustanovení § 81 odst. 1 obchodního zákoníku⁷ v případě veřejné obchodní společnosti, z ustanovení § 97 odst. 1 obchodního zákoníku⁸ v případě komanditní společnosti, z ustanovení § 134 obchodního zákoníku⁹ v případě společnosti s ručením omezeným a z ustanovení § 192 odst. 1 obchodního zákoníku¹⁰ akciové společnosti.

A priori bych však nezavrhoval odbornost reprezentanta společnosti související s předmětem činnosti společnosti, jako něco bez čeho se osoba zatížená povinností péče řádného hospodáře bez dalšího obejde, aniž by se musela obávat porušení této povinnosti, a to zejména u menších společností osobního typu. Je samozřejmě rozdíl mezi členem představenstva velké akciové společnosti např. banky a společníkem malé obchodní společnosti, který krom toho, že takovouto společnost řídí, vykonává osobně i faktickou činnost společnosti. Po členu představenstva zmíněné banky nelze požadovat, aby byl detailně seznámen např. se všemi produkty, které tato banka poskytuje, kdy jeho činnost spočívá opravdu spíše v manažerském vedení a v koordinaci, avšak ani tento člen představenstva banky zcela jistě ve své funkci nevystačí bez jakékoli znalosti předmětu činnosti banky.

Ve vztahu ke shora uvedenému se na tomto místě jistě nabízí otázka, jak by se na místě zmíněného člena představenstva choval právě řádný hospodář, a zda by bylo v souladu s povinností péče řádného hospodáře nastoupit do takovéto funkce bez jakékoli znalosti předmětu činnosti dané společnosti.

Vzhledem k významu pojmu péče řádného hospodáře a zejména pak k počtu osob, jimž je tato povinnost uložena, považuji za zásadní legislativní nedostatek, že pojem péče řádného hospodáře není v obchodním zákoníku vymezen. Za situace kdy v obchodním zákoníku není takováto definice obsažena, a kdy se ani právní teorie neshoduje na jedné „univerzální“ definici péče řádného hospodáře, lze jen těžko předpokládat, že rozhodovací praxe soudů bude ve všech případech, při nichž soud posuzuje, zda bylo v daném případě postupováno s péčí řádného hospodáře, zcela jednotná, což může mít důsledky i ve vztahu k principu rovnosti. Přitom porušení péče

⁷ Dle ustanovení § 81 odst. 1 obchodního zákoníku k obchodnímu vedení společnosti (roz. veřejné obchodní společnosti) je oprávněn každý společník v rámci zásad mezi nimi dohodnutých.

⁸ Dle ustanovení § 97 odst. 1 obchodního zákoníku k obchodnímu vedení společnosti (roz. komanditní společnosti) jsou oprávněni pouze komplementáři.

⁹ Dle ustanovení § 134 obchodního zákoníku jednateli náleží obchodní vedení společnosti (roz. společnosti s ručením omezeným). (...)

¹⁰ Dle ustanovení § 192 odst. 1 obchodního zákoníku představenstvo zabezpečuje obchodní vedení (...).

řádného hospodáře může mít pro osobu, jíž je tato povinnost uložena, dalekosáhlé odpovědností důsledky.

2. 2. Vývoj pojmu

Před tím než nabyl účinnosti zákon č. 370/2000 Sb., kterým byl do obchodního zákoníku zaveden pojem péče řádného hospodáře, tedy přede dnem 1. 1. 2001, nebyla právní úprava týkající se požadavku na míru kvality péče pro reprezentanty jednotlivých společností jednotná. Do této doby obchodní zákoník užíval pojem náležitá péče a pojem odborná péče.

Dle původní úpravy bylo tak dle ustanovení § 194 odst. 5 obchodního zákoníku členům představenstva ukládána povinnost vykonávat svou působnost s náležitou péčí. Shodně pak byla uložena povinnost vykonávat svou působnost s náležitou péčí dle ustanovení § 194 odst. 5 obchodního zákoníku ve spojení s ustanovením § 135 odst. 2 obchodního zákoníku jednatelům společností s ručením omezením. Naproti tomu společníkům veřejné obchodní společnosti a komplementářům komanditní společnosti byla uložena povinnost, s poukazem na přiměřené užití ustanovení o mandátní smlouvě, postupovat při své činnosti s péčí odbornou.

Rozdílně byly upraveny i povinnosti členů dozorčích rad u akciových společností a u společností s ručením omezeným, kdy zatímco členům dozorčích rad akciových společností byla stanovena povinnost postupovat při své činnosti s náležitou péčí, členům dozorčích rad společností s ručením omezeným byla stanovena povinnost postupovat při své činnosti s péčí odbornou.

Obchodní zákoník oba výše uvedené pojmy blíže nevysvětloval, ani jasněji nevymezoval, jaký je mezi nimi vztah. Z vlastního zákona tak nebylo zřejmé, zda užitím dvou odlišných pojmů je sledován nějaký cíl nebo zda se jedná o legislativní nedůslednost. Stejně tak teorie nezastávala ve věci jednotný názor, kdy v odborné literatuře lze nalézt několik výkladových směrů.

Dle Ireny Pelikánové¹¹ je požadavek náležité péče méně než požadavek péče odborné. I. Pelikánová však v této souvislosti uvádí, že požadavek náležité péče je méně než požadavek péče odborné pouze zřejmě.

Shodný názor jako I. Pelikánová zastává rovněž Jan Dědič¹², který k dané problematice uvádí: „Především je požadavek odborné péče nahrazen méně přísnou formulací o plnění povinností s náležitou péčí. Rozdíl je v tom, že u povinnosti odborné

¹¹ PELIKÁNOVÁ, I. Sporné body poslední novelizace obchodního zákoníku. Právní rádce, 1997, č. 9.

¹² DĚDIČ, J. a kol. Obchodní zákoník: Komentář. 1. vydání. Praha: Prospektrum, 1997. s. 605.

péče nelze přihlížet ke znalostem, kvalifikaci a zkušenostem konkrétní osoby, zatímco při požadavku náležité péče ano.“

Naproti tomu Karel Eliáš¹³ zastává názor, že požadavek vykonávat svou činnost s náležitou péčí je požadavkem přísnější a vyžaduje tak víc, než požadavek odbornosti pro výkon této činnosti. Tento svůj názor opírá K. Eliáš o tvrzení, že požadavek náležité péče zahrnuje v sobě, na rozdíl od péče odborné, povinnost zvýšené loajality.

V pořadí třetí názor přinesla do shora popsané debaty i Ivana Štenglová¹⁴, která zastává názor, že rozlišení obou dvou pojmů nemá žádný praktický význam, kdy k problematice uvádí: „Domníváme se, že takové rozlišení (roz. náležité péče a odborné péče) nemá zvláštní praktický význam. Lze nepochybně souhlasit s tím, že členem představenstva akciové společnosti může být i osoba, která nemá potřebné předpoklady pro výkon takové funkce v konkrétní společnosti a nelze od ní tedy očekávat, že bude při výkonu své funkce postupovat s odbornou péčí (i když takový stav by neměl být pravidlem). K povinnostem náležité péče pak ovšem patří zajistit pro výkon odborných činností, kterými je taková osoba pověřena, potřebné kvalifikované odborníky.“

V neposlední řadě se k problematice vyjádřila i Miroslava Bartošíková¹⁵, která shledává rozdíl mezi pojmy náležité a odborné péče, kdy uvádí, že náležitá péče v sobě neobsahuje péči odbornou. Současně M. Bartošíková považuje za žádoucí, aby požadavky na statutární orgány byly sjednoceny.

Shora zmíněnou novelou č. 370/2000 Sb. došlo ke sjednocení povinností reprezentantů jednotlivých společností, kdy všem byla uložena povinnost vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře. Za zmínku však bezpochyby stojí skutečnost, že ke sjednocení do současné podoby přispěl až pozměňující návrh, kdy původní vládní návrh počítal s povinností vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře pouze pro jednatele společností s ručením omezeným, členy představenstev akciových společností a členy dozorčích rad společností s ručením omezeným a akciových společností. Pro reprezentanty veřejných obchodních společností a komanditních společností pak zaváděl povinnost vykonávat svou působnost s péčí náležitou.

¹³ ELIÁŠ, K. K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností. Právník, 1999, č. 4, s. 235.

¹⁴ ŠTENGLOVÁ I. In ŠTENGLOVÁ I., PLÍVA S., TOMSA M. a kol. Obchodní zákoník: komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998. s. 475.

¹⁵ BARTOŠÍKOVÁ, M. Povinnost a odpovědnost statutárních orgánů kapitálových společností. Obchodní právo, 1998, č. 11.

Po seznámení se s uvedenými výkladovými směry se osobně přikláním k názoru, že mezi pojmy náležitá péče a odborná péče lze nalézt obsahové rozdíly, kdy zatímco náležitá péče vždy vychází z osobnosti osoby, jíž je tato povinnost uložena, kdy je po něm požadováno, aby záležitosti společnosti spravoval se stejnou péčí, s jakou spravuje záležitosti své, naproti tomu péči odbornou je možné vymezit jako péči profesionála. Co se týče hlediska, která z povinností klade na osobu, jíž je tato povinnost uložena, přísnější nároky, v mnoha případech bude zřejmě požadavek péče odborné požadavkem přísnějším než požadavek péče náležité. Není však vyloučeno, že na obzvláště pečlivého reprezentanta společnosti, navíc s odpovídajícím vzděláním a zkušenostmi, může být pohlíženo přísněji, a v důsledku mohla být dovozena třeba i jeho odpovědnost, než na srovnatelně vzdělaného a zkušeného avšak méně pečlivého reprezentanta, aniž by se tento méně pečlivý reprezentant musel provinít proti povinnosti spravovat záležitosti společnosti s péčí odbornou.

2. 3. Diskuze k vymezení pojmu péče řádného hospodáře vůči pojmu náležitá péče a pojmu odborná péče

Zavedením pojmu péče řádného hospodáře do obchodního zákoníku vyvstává otázka srovnání obsahu tohoto pojmu s pojmy jemu předcházejícími, tedy s pojmem náležitá péče a s pojmem odborná péče. K této otázce nezastává teorie jednotný názor, kdy v odborné literatuře můžeme nalézt dva odlišné výkladové směry.

První tento směr reprezentuje např. Ivana Štenglová¹⁶, která nepovažuje za nutné vymezovat rozdíl mezi pojmem náležitá péče a pojmem péče řádného hospodáře, kdy ve svém komentáři nahrazuje pojem náležitá péče pojmem péče řádného hospodáře.

Tento postoj, kdy dochází ke vzájemnému směšování pojmů péče řádného hospodáře a náležitá péče, je pak převládající rovněž v judikatuře, zejména trestněprávní. Například v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 1. 2006, sp. zn. 5 Tdo 893/2006, uvádí soud následující: „Obviněný jako předseda představenstva akciové společnosti měl na základě § 194 odst. 5 obch. zák. uloženu povinnost vykonávat svoji působnost s náležitou péčí. Později byla novelou provedenou zákonem č. 370/2000 Sb. právní úprava tohoto ustanovení zpřesněna a tato povinnost vymezena jako péče řádného hospodáře. Soudy nižšího stupně zcela správně dospěly k závěru, že počínání obviněného založilo porušení povinnosti uložené v § 194 odst. 5 obch. zák. již v jeho původním znění. I podle dřívější úpravy bylo jeho jednání neoprávněné a povinnosti obviněného v postavení předsedy představenstva akciové společnosti obsahově prakticky stejné.“ Obdobným způsobem je postupováno rovněž v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1218/2008, kdy soud konstatuje následující: „Povinnost výkonu působnosti s péčí řádného hospodáře zavedla do ustanovení § 194 odst. 5 obch. zák. až novela provedená zákonem č. 370/2000 Sb. s účinností od 1. 1. 2001. Jde ovšem o změnu, která nemá žádný vliv na případnou trestní odpovědnost jednatele společnosti s ručením omezeným (tj. i obviněné) za nehospodárné nakládání s majetkem této obchodní společnosti.“

Rovněž v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1412/2007, soud vykládá péči řádného hospodáře tak, že „řádny hospodář činí právní úkony týkající se obchodní společnosti odpovědně a svědomitě a stejným způsobem

¹⁶ ŠTENGLVÁ I. In ŠTENGLVÁ I, PLÍVA S., TOMSA M. a kol. Obchodní zákoník: komentář. srovnání 5. a 6. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 475 a 777.

rovněž pečuje o její majetek, jako kdyby šlo o jeho vlastní majetek“, což odpovídá definici, která je typická pro subjektivní model stanovení požadavku na míru kvality péče, a z něho odvozené povinnosti náležité péče.

Naproti však v odborné literatuře můžeme najít i odlišný výkladový směr, který rozdíl mezi předestřenými pojmy shledává. Zástupcem tohoto směru je např. Ivan Rada¹⁷, který ve své knize uvádí následující: „Myslíme, že by bylo chybou za situace, kdy se zákonodárce odhodlal u statutárních orgánů všech obchodních společností použitím nového termínu nastolit novou úroveň povinností jejich členů a zcela vědomě se tak oprostít od dosavadního pojmosloví, naplňovat pojem „péče řádného hospodáře“ obsahem odpovídajícím pojmům dříve posuzovaných.“

K problematice srovnání pojmu péče řádného hospodáře s pojmem odborná péče se vyjadřuje také Jan Dědič¹⁸, který rovněž shledává rozdíly mezi pojmy péče řádného hospodáře a péče odborná, a který uvádí: „Základním problémem je, jak vymezit obsah pojmu „péče řádného hospodáře“ ve vazbě k pojmu „odborné péče“. Jde o to, zda požadavek péče řádného hospodáře je přísnější než požadavek odborné péče nebo zda jde v podstatě o synonyma. Domníváme, že požadavek péče řádného hospodáře je z hlediska požadavku profesionality výkonu určité činnosti požadavkem poněkud jiným než požadavek odborné péče. Odborná péče vyžaduje specializaci na určitou oblast, avšak člen představenstva nemůže být odborníkem v celém rozsahu činnosti společnosti.“

Po seznámení se s oběma výkladovými směry se osobně přikláním spíše ke stanovisku J. Dědiče a I. Rady, tedy že péče řádného hospodáře, náležitá péče a odborná péče jsou tři odlišné pojmy, které spolu sice úzce souvisí, avšak přes tuto jejich souvislost a blízkost, ale je mezi nimi možné nalézt obsahové rozdíly. Zejména v porovnání péče řádného hospodáře s odbornou péčí shledávám argumenty pro odlišení obsahu těchto pojmů, kdy se ztotožňují se stanoviskem J. Dědiče¹⁹, že „nelze obecně při výkonu funkce člena představenstva mít například z hlediska účetnictví, práva, daní ap. stejné nároky jako na advokáta, auditora či daňového poradce.“ V neposlední řadě také pokud by byl obsah zmíněných pojmů vzájemně zaměnitelný, působila by novelizace

¹⁷ RADA, I. a kol. Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s. 2. doplněné a aktualizované vydání. Praha: Linde nakladatelství, 2004. s. 90.

¹⁸ DĚDIČ, J. a kol. Obchodní zákoník: Komentář, Díl III., § 176 – § 220zb. Praha: Polygon, 2002. s. 2417.

¹⁹ DĚDIČ, J. a kol. Obchodní zákoník: Komentář, Díl III., § 176 – § 220zb. Praha: Polygon, 2002. s. 2417.

provedená zákonem č. 370/2000 Sb. jako samoučelná a ne zcela logická, kdy zákonodárce by neměl důvod zaměnit pojem náležitá péče pojmem péče řádného hospodáře, kdyby tím nesledoval obsahovou odlišnost.

2. 4. Modely stanovení požadavku na míru kvality péče

Z teoretického hlediska můžeme rozlišovat dva, resp. tři, modely, kterými může být stanoven požadavek na míru kvality péče nebo jinými slovy hranice, při jejímž nedosažení je reprezentant společnosti, který takto stanovenou hranici nepřekročil, odpovědný společnosti za škodu, která jí vznikla. Rozlišujeme tedy celkově tři modely – model subjektivní, model objektivní a model kombinovaný.

2. 4. 1. Subjektivní model

Historicky starší subjektivní model vychází ze staré římskoprávní zásady *diligencie quam in suis*, tedy péče jako o věci vlastní. Po reprezentantovi společnosti je tak požadováno, aby spravoval záležitosti společnosti se stejnou pečlivostí jako by se staral o věci své vlastní. Uvedená koncepce byla uplatňována i v českém právu, kdy odpovídá požadavku náležité péče, jež byla ukládána členům statutárních orgánů akciových společností, statutárním orgánům společností s ručením omezeným a členům dozorčích rad akciových společností před novelizací provedenou zákonem č. 370/2000 Sb. V zahraničí např. v Německu nebo Rakousku je uvedený model užíván u společností osobních. Jak v tomto směru uvádí Petr Čech²⁰, „statutární orgány osobních společností např. v německém či rakouském právu odpovídají jen za porušení péče, kterou vynakládají ve vlastních věcech.“

Nevýhodou subjektivního modelu je situace, kdy se reprezentantem společnosti stane „lajdák“, který ani o správu věcí vlastních neprojevuje valný zájem a pečlivost, kdy tato míra standardu péče, s níž tento reprezentant spravuje věci vlastní, je spolu s uvedeným reprezentantem přenesena i na záležitosti společnosti. Slavný případ popisuje ve svém článku Petr Čech²¹, kdy uvádí: „Nepřekvapí proto, že např. na konci 19. století neuspěla žaloba na předsedu správní rady zkrachovalé Cardiffské společnosti (Cardiff Savings Bank) pro zanedbání povinné péče, třebaže žalovaný se jednání rady zúčastnil za celý život jen jedenkrát! Do čela rady byl zvolen jako šestiměsíční nemluvně, aby bance dodal lesku šlechtického titulu (jako tzv. figurehead), nikoli aby se

²⁰ ČECH, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 4.

²¹ ČECH, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 4.

stal přínosem pro vedení společnosti. Pokud jím v následujících letech reálně nebyl, ničím se vůči společnosti nezpronevěřil.“

Naproti tomu stane-li se reprezentantem společnosti člověk pečlivý, s vynikajícím vzděláním a bohatými zkušenostmi, může dojít k navýšení standardu, při jehož nedosažení tento reprezentant odpovídá společnosti za případnou škodu, i nad úroveň péče řádného hospodáře. Ze subjektivního modelu tak vyplývá, že každému reprezentantovi společnosti je stanovena jiná mez, jíž je povinen dosahovat, a to i v případě, že tito reprezentanti spolu působí v jedné společnosti, např. spolu zasedají v jednom představenstvu. Osoba pečlivá a vzdělaná tak může být hnána k odpovědnosti, zatímco výše zmíněný „lajdák“, který prokáže, že o záležitosti společnosti neprojevil menší zájem, než o věci vlastní, vystačí s mnohem menším požadavkem na míru kvality péče, může být své odpovědnosti zcela zproštěn.

Subjektivní model rovněž může zakládat určité nespravedlnosti mezi různými členy jednoho orgánu, kdy za shodných podmínek (např. stejné hlasování v představenstvu), může být za jedním z členů takového orgánu být dovozena zodpovědnost a za druhým – „lajdákem“ nikoli, což rovněž z psychologického hlediska může představovat jakousi penalizaci za pracovitost a píli.

Ať již u subjektivního modelu převažují výhody či nevýhody, podstatným pojmovým znakem tohoto modelu je posílení autonomie vůle společníků, kdy pouze na společnících závisí, koho zvolí do orgánů společnosti, a čímž tak prakticky předurčí, s jakou mírou péče budou spravovány záležitosti společnosti.²²

²² ČECH, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 4.

2. 4. 2. Objektivní model

V pořadí druhý, objektivní model, je založen na vytvoření modelového standardu – fiktivního řádného hospodáře, kdy jakýkoli krok reprezentanta společnosti může být porovnáván právě s tímto modelem, jinými slovy je při posuzovaném jednání kladena otázka, jak by ve shodné situaci postupoval právě řádný hospodář.

Výhodou objektivního modelu je jednoznačně stanovení relativně určité hranice požadavku na míru kvality péče, která je pro všechny reprezentanty společnosti shodná. Při uplatnění objektivního modelu tak nemůže dojít k jakémukoli zvýhodňování výše zmíněného „lajdáka“ tak, jak k tomu může docházet u subjektivního modelu. Na druhou stranu, jak ve svém článku upozorňuje Petr Čech²³, užití objektivního modelu představuje glorifikaci průměrnosti, kdy P. Čech dále uvádí: „Měřítka řádného hospodáře sice zvyšuje požadovaný standard u členů orgánu, kteří o vlastní věci nedbají dost obezřetně. Současně ale snižuje laťku na běžný průměr i tam, kde by subjektivní přístup mohl být pro společnost výhodnější, vzhledem ke speciálním vlastnostem, schopnostem či zkušenostem zvoleného kandidáta.“

Objektivním modelem se již blíže na tomto místě nebudu zabývat, neboť povinnost péče řádného hospodáře, jež vychází právě z objektivního modelu, v širších souvislostech je tématem této práce.

²³ ČECH, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 5.

2. 4. 3. Kombinovaný model

Určitou snahu o nalezení ideálního řešení představuje kombinovaný model, který se snaží spojit to lepší ze subjektivního i z objektivního modelu. Stejně jako objektivní model, je kombinovaný model založený na stanovení objektivního základu požadavku na míru kvality péče, tedy na standardu péče řádného hospodáře. Rozdíl však spočívá v tom, že kombinovaný model na rozdíl od objektivního na tomto místě nezůstává, ale pokračuje dál. Zásadní přínos kombinovaného modelu spočívá v obohacení objektivního modelu o subjektivní prvek, tedy v tom, že disponuje-li některý z reprezentantů společnosti nějakou speciální vlastností, schopností či zkušeností (např. je vzděláním právník, účetní nebo je jinak odborně vzdělán v předmětu činnosti společnosti, jejíhož orgánu je členem), nevystačí v tomto směru pouze s péčí řádného hospodáře, ale je povinen tento svůj subjektivní přínos, který může společnosti nabídnout, využít žádá-li to situace.

V některých zemích, např. v Austrálii, je kombinovaný model přímo zakotven v zákoně. V podmínkách České republiky se kombinovaný model ujal zatím v právní teorii a v rozhodovací praxi soudů. Užití kombinovaného modelu se dotýká např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 2008, sp. zn. 29 Odo 1262/2006. V uvedeném případě se žalobkyně – akciová společnost domáhala na svých dvou bývalých členech představenstva vydání bezdůvodného obohacení ve výši 390.000,- Kč s příslušenstvím, které jim bylo vyplaceno jako odměna z mandátních smluv na poskytování konzultačních služeb, které měli žalovaní uzavřeny vedle smluv o zajišťování činností souvisejících s výkonem funkce člena orgánu akciové společnosti, a které se obsahově překrývaly. Nejvyšší soud v tomto směru výslovně konstatoval, že „obecně platí, že člen představenstva nemusí být vybaven odbornými znalostmi, schopnostmi či dovednostmi, potřebnými pro výkon všech činností, jež spadají do působnosti představenstva. Taktéž platí, že tyto činnosti nemusí členové představenstva vykonávat vždy osobně, ale mohou je zajistit i prostřednictvím třetích osob. Má-li však člen představenstva určité odborné znalosti, schopnosti či dovednosti, lze z požadavku náležité péče²⁴ (§ 194 odst. 5 obch. zák.) dovést, že je povinen je při výkonu funkce – v rámci svých možností – využívat. Nepřichází proto v úvahu, aby představenstvo „zajistilo“ výkon činností spadajících do jeho působnosti tak, že uzavře s (některými)

²⁴ Soud v dané věci vycházel z právního stavu účinného ke dni 31. 12. 2000.

členy představenstva jakožto „třetími osobami“ smlouvu (odlišnou od smlouvy o výkonu funkce), již se tito členové představenstva zavážou pro společnost uvedené činnosti vykonávat.“

Kombinovaný model je dále zmíněn v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1412/2007. V daném případě byl trestně stíhaný bývalý jednatel poškozené společnosti, vzděláním právník, kdy byl shledán vinným pokusem trestného činu porušováním povinností při správě cizího majetku. V uvedeném případě bylo soudy dovozeno, že „obviněný JUDr. P. S. jednal v nepřímém úmyslu ve smyslu § 4 písm. b) tr. zák., neboť při uskutečňování právního úkonu spočívajícího v převzetí závazku směnečného rukojmího musel vědět, že za daných okolností a stavu svých znalostí může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, a pro případ, že je způsobí, s tím byl srozuměn.“

2. 4. 4. Zhodnocení

Celkově vzato se domnívám, že zajištění požadavku na míru kvality péče prostřednictvím subjektivního modelu, představuje řešení již překonané, pro které zejména ve velké a moderní společnosti kapitálového typu již není místo. Přes určité výhody, které tento model může přinášet, nelze přehlédnout jeho nedostatky, kdy lze jen velmi obtížně požadovat po často roztroušené a vzájemně anonymní akcionářské obci, kde velmi často dochází k tzv. racionální apatii akcionáře, aby akcionář osobně znal osoby, jež jsou voleny do funkcí ve společnosti, či snad dokonce posuzoval, s jakou mírou pečlivosti spravují tyto osoby své vlastní záležitosti.

Z tohoto důvodu považuji za zřejmé, že objektivní model, založený na fiktivním řádném hospodáři, který pro všechny reprezentanty nastavuje laťku požadavku na míru kvality péče ve shodné výšce, je více vyhovující požadavkům velké moderní společnosti kapitálového typu. Krok zákonodárce, který zákonem č. 370/2000 Sb. zavedl tento pojem do obchodního zákoníku, a kterým byl sjednocen požadavek na míru kvality péče u všech reprezentantů obchodních společností, tak lze hodnotit jednoznačně jako krok přínosný.

V neposlední řadě pak nemohu přehlédnout kombinovaný model, který přestože se již uplatnil v judikatuře, a který bych osobně považoval za dovoditelný z povinnosti loajality, může představovat zajímavou inspiraci v další legislativní činnosti.

2. 5. Likvidátor a péče řádného hospodáře

Otázku, zda se povinnost spravovat záležitosti společnosti s péčí řádného hospodáře vztahuje i na likvidátora, obchodní zákoník výslovně neřeší. Ohledně povinností likvidátora při výkonu funkce nebylo zákonodárcem příliš stanoveno a tato otázka není výslovně řešena. Z tohoto vyplývá nutnost postupovat za pomoci analogie.

Ani právní teorie však není při řešení shora popsané otázky jednotná, kdy můžeme naleznout dva názorové proudy.

Reprezentantem prvního z těchto proudů je např. Karel Eliáš²⁵, který ve svém článku uvádí, že likvidátor je povinen spravovat záležitosti společnosti s péčí řádného hospodáře²⁶, což dovozuje z dikce ustanovení § 70 odst. 3 obchodního zákoníku, podle něhož přechází zápisem likvidátora do obchodního rejstříku působnost statutárního orgánu v rozsahu vymezeném v ustanovení § 72 obchodního zákoníku na likvidátora.

Příklon k tomuto prvnímu názorovému proudu lze nalézt i v judikatuře, kdy např. v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 5. 2007, sp. zn. 5 Tdo 433/2007, uvádí následující: „Postup likvidátora s péčí řádného hospodáře ovšem nepředpokládá, aby byl vybaven všemi odbornými znalostmi, které souvisejí s uvedenou funkcí v obchodní společnosti, ale k jeho odpovědnosti postačí základní znalosti umožňující zjistit hrozící škodu a zabránit jejímu způsobení na majetku likvidované obchodní společnosti (obdobně srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1224/2006, publikované pod č. T 964. v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, sešit 33, vydávaném v Nakladatelství C. H. Beck, Praha 2007). Navíc péče řádného hospodáře zahrnuje i povinnost likvidátora rozpoznat, že je nutná odborná pomoc speciálně kvalifikovaného subjektu, a zajistit takovou pomoc (viz např. Štenglová I., Plíva S., Tomsa M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 11. vydání. Praha: C. H. Beck 2006, s. 745).“

Naopak Tomáš Dvořák²⁷ dovozuje, že likvidátor je povinen spravovat záležitosti společnosti s péčí odbornou, kdy vychází z dikce ustanovení § 66 odst. 2 obchodního

²⁵ ELIÁŠ, K. K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností. Právník, 1999, č. 4, s. 310.

²⁶ V textu citovaného článku hovoří K. Eliáš o náležité péči, kdy článek byl publikován před účinností zákona č. 370/2000 Sb., kterým byl zaveden pojem péče řádného hospodáře do obchodního zákoníku. V daném kontextu je však možné uvedené pojmy vzájemně zaměnit.

²⁷ JŠ Obchodní právo. *K některým dalším otázkám postavení likvidátora* [online]: Dvořák, T., 2001, [cit. 13. 7. 2010]. Dostupný z [www: < http://obchodni.juristic.cz/67830/clanek/j_obchod2 >](http://obchodni.juristic.cz/67830/clanek/j_obchod2).

zákoníku, který stanoví, že mezi společnostmi a členem statutárního nebo jiného orgánu se řídí přiměřeně ustanoveními o mandátní smlouvě, pokud ze zákona nebo ujednání mezi společnostmi a členem orgánu nevyplývá jiné určení práv a povinností. Úpravu mandátní smlouvy pak nalezneme v ustanoveních § 566 a § 567 obchodního zákoníku, kdy ustanovení § 567 odst. 1 obchodního zákoníku ukládá mandatáři povinnost postupovat při zařizování záležitostí s odbornou péčí. Na rozdíl od likvidátora, který je tak dle T. Dvořáka povinen spravovat záležitosti společnosti s péčí odbornou, jsou ostatní reprezentanti společností povinni jednat s péčí řádného hospodáře, neboť ustanovení § 66 odst. 2 obchodního zákoníku hovoří rovněž o jiných ustanoveních zákona upravujících vzájemná práva a povinnosti. Přitom platí, že *lex specialis derogat lex generali*, a tudíž pro ostatní reprezentanty obchodních společností platí úprava speciální (např. § 135 odst. 2 obchodního zákoníku).

Osobně se přikláním spíše k názorovému proudu, jenž zastává např. výše citovaný T. Dvořák, tedy že likvidátor je při výkonu své působnosti povinen postupovat s péčí odbornou a nikoli s péčí řádného hospodáře. Domnívám se tedy, že je nutné vyjít z ustanovení § 66 odst. 2 obchodního zákoníku, který stanoví, že vztahy mezi společnostmi a členem statutárního nebo jiného orgánu se řídí přiměřeně ustanoveními o mandátní smlouvě, pokud ze zákona nebo z ujednání mezi společnostmi a členem orgánu nevyplývá jiné určení práv a povinností, kdy pro jiné reprezentanty společností platí *lex specialis* – právě ono v ustanovení § 66 odst. 2 obchodního zákoníku zmíněné „jiné určení práv a povinností“. Pro likvidátora však žádný takovýto *lex specialis* neexistuje, a proto se domnívám, že v případě jeho osoby je nutné vycházet přiměřeně z ustanovení o mandátní smlouvě.

2. 6. Užití pojmu péče řádného hospodáře v jiných právních předpisech

Užití pojmu péče řádného hospodáře v obchodním zákoníku není ojedinělým použitím tohoto pojmu, kdy tento pojem můžeme naleznout v celé řadě právních předpisů.

Pojem péče řádného hospodáře se tak vedle obchodního zákoníku vyskytuje také v zákoně o přeměnách obchodních společností a družstev²⁸, v zákoně o nabídkách převzetí²⁹, v zákoně o podnikání na kapitálovém trhu³⁰, v zákoně o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí³¹, v zákoně o uznávání odborné kvalifikace³², v zákoně o myslivosti³³, v zákoně o odpadech³⁴, v autorském zákoně³⁵, v zákoně, kterým se mění zákon o konkursu a vyrovnání³⁶, v zákoně o nadacích a nadačních fondech³⁷, v zákoně o obecně prospěšných společnostech³⁸, v zákoně o spořitelních a úvěrních družstvech³⁹, v zákoně o bankách,⁴⁰ v zákoně o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku⁴¹, v zákoně o mimosoudních rehabilitacích⁴², v zákoně o zmírnění následku některých majetkových křivd⁴³, v zákoně o zrušení zákona o organizaci tělesné výchovy⁴⁴, v občanském

²⁸ Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, v platném znění.

²⁹ Zákon č. 104/2008 Sb., o nabídkách převzetí, v platném znění.

³⁰ Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, v platném znění.

³¹ Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí, v platném znění.

³² Zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace, v platném znění.

³³ Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, v platném znění.

³⁴ Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, v platném znění.

³⁵ Zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, v platném znění.

³⁶ Zákon č. 105/2000 Sb. kterým se mění zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, v platném znění.

³⁷ Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, v platném znění.

³⁸ Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, v platném znění.

³⁹ Zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech, v platném znění.

⁴⁰ Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, v platném znění.

⁴¹ Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, v platném znění.

⁴² Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, v platném znění.

⁴³ Zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následku některých majetkových křivd, v platném znění.

⁴⁴ Zákon č. 173/1990 Sb., o zrušení zákona o organizaci tělesné výchovy, v platném znění.

zákoníku⁴⁵ a v zákoně o rodině⁴⁶. Krom toho můžeme nalézt pojem péče řádného hospodáře v celé v současné době již neúčinných právních předpisů.

Obsah pojmu péče řádného hospodáře je v některých případech obdobný s obsahem tohoto pojmu tak, jak ho chápe obchodní zákoník. Příkladem takového užití je např. ustanovení § 50 odst. 2 zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, kdy osoba odpovídající za škodu uvedená v odstavci 1⁴⁷ se zproští své odpovědnosti, jestliže prokáže, že jednala s péčí řádného hospodáře.

V jiných případech jsou na osobu, jíž je uložena povinnost jednat s péčí řádného hospodáře, kladeny jiné nároky, než na osobu uvedenou v obchodním zákoníku a zatíženou stejnou povinností, kdy pojem tak nabývá jiného obsahu, avšak kdy stále zůstává zachován princip srovnání jednání osoby zatížené touto povinností s modelem fiktivního řádného hospodáře, kdy je kladena otázka, jak by v totožné situaci jednal právě řádný hospodář. Příkladem takového užití je např. ustanovení § 37b odst. 3 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, kdy soud vymezí rozsah jmění, které bude opatrovník s péčí řádného hospodáře spravovat. Zároveň určí, jakým způsobem má být, popřípadě nesmí být s jednotlivými částmi nakládáno. Zejména stanoví způsob výkonu vlastnických a jiných věcných práv a práv z duševního vlastnictví, způsob výkonu práv k cenným papírům a práv závazkových.

⁴⁵ Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, v platném znění.

⁴⁶ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění.

⁴⁷ Dle ustanovení § 50 odst. 1 zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, členové statutárních orgánů zúčastněných obchodních společností nebo družstev, znalec nebo znalci pro přeměnu, znalec nebo znalci oceňující jmění zúčastněné obchodní společnosti nebo družstva a znalec přezkoumávající přiměřenost vypořádání poskytovaného ostatním společníkům při převodu jmění odpovídají společně a nerozdílně za škodu, která vznikla porušením jejich povinností při přeměně zúčastněné obchodní společnosti nebo družstva, jejím společníkům nebo členům a věřitelům.

3. Porušení povinnosti péče řádného hospodáře

Povinnost spravovat záležitosti společnosti s péčí řádného hospodáře představuje zákonnou povinnost uloženou reprezentantům společnosti. Porušení povinnosti péče řádného hospodáře tak může představovat protiprávní jednání, které společně s negativním následkem takového jednání (typicky škodou) a příčinnou souvislostí mezi tímto protiprávním jednáním a takto vzniklým negativním následkem, může mít za následek vznik odpovědnostní vztahu.

Nejtypičtějším následkem porušení povinnosti péče řádného hospodáře je právo společnosti uplatnit za svým reprezentantem právo na náhradu škody, jež takto společnosti vznikla.

Jak vyplývá z ustanovení § 261 odst. 3 písm. f) obchodního zákoníku vztahy mezi společností a osobou, která je jejím statutárním orgánem nebo jiným orgánem nebo jeho členem, představují tzv. absolutní obchody a podléhají tak režimu obchodního práva. K této problematice se vyjádřila i judikatura, například rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 11. 1999, sp. zn. 29 Cdo 1162/99 uvádí, že odpovědnost jednatele za porušení povinností vyplývajících z funkce se řídí obchodním zákoníkem. Úpravu odpovědnosti za škodu nalezneme v ustanovení § 194 obchodního zákoníku, který platí pro členy představenstva akciové společnosti a prostřednictvím odkazů i pro jednatele společnosti s ručením omezeným a pro členy dozorčích rad akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným. V otázkách neupravených pak vycházíme z ustanovení § 757 obchodního zákoníku, ze kterého vyplývá, že pro odpovědnost za škodu způsobenou porušením povinností stanovených obchodním zákoníkem, tedy v našem případě porušením povinnosti péče řádného hospodáře, platí obdobně ustanovení § 373 a násl. obchodního zákoníku. Ustanovení § 373 – § 386 obchodního zákoníku pak obsahují právní úpravu náhrady škody.

Odpovědnost reprezentantů společností za škody způsobené v důsledku porušení péče řádného hospodáře je odpovědností objektivní. V daných případech není tedy zkoumáno zavinění. Možnosti liberace jsou upraveny v ustanovení § 374 obchodního zákoníku.

Ustanovení § 194 odst. 5 obchodního zákoníku pak zakládá solidární odpovědnost těch reprezentantů společnosti, kteří svou povinnost porušili. K uvedené

problematicke uvádí Ivan Rada⁴⁸ následující: „Ti členové představenstva akciové společnosti a ti jednatele, kteří způsobili společnosti porušením právních povinností při výkonu své působnosti společnosti škodu, odpovídají za tuto škodu společně a nerozdílně. Je třeba zdůraznit, že tu není konstruována solidární odpovědnost všech členů statutárního orgánu, ale jen těch, kteří porušením svých právních povinností způsobili společnosti škodu.“

Za zmínku jistě stojí rovněž obrácení důkazního břemene, které platí pro členy představenstva akciových společností, jednatele společností s ručením omezeným a členy dozorčích rad akciových společností a společností s ručením omezeným, v případě porušení péče řádného hospodáře. Věta druhá ustanovení § 194 odst. 5 obchodního zákoníku stanoví, že je-li sporné, zda člen představenstva jednal s péčí řádného hospodáře, nese důkazní břemeno o tom, že jednal s péčí řádného hospodáře, tento člen představenstva. Jinými slovy je tedy na členu představenstva, a důkazní břemeno tak nese, aby prokázal, že jednal v souladu s péčí řádného hospodáře, tvrdí-li společnost, že si takto nepočínal. Pro společníky veřejné obchodní společnosti a komplementáře komanditní společnosti toto pravidlo neplatí.

⁴⁸ RADA, I. a kol. Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s. 2. doplněné a aktualizované vydání. Praha: Linde nakladatelství, 2004. s. 182.

4. Další povinnosti související s povinností péče řádného hospodáře

Povinnost péče řádného hospodáře není jedinou povinností, jež je reprezentantům obchodních společností (popřípadě některým reprezentantům) uložena. Mezi základní další povinnosti řadíme povinnost loajality, povinnost mlčenlivosti a povinnost legality.

U všech těchto povinností pak můžeme naleznout souvislost s povinností péče řádného hospodáře.

4. 1. Povinnost loajality

Povinnost loajality není v českém právu na žádném místě výslovně upravena, kdy však její existenci dovozuje jak právní teorie, tak rozhodovací praxe soudů. Zatímco právní teorie však zastává názor, že povinnost loajality představuje samostatnou povinnost, která stojí vedle péče řádného hospodáře, judikatura povinnost loajality dovozuje právě z povinnosti péče řádného hospodáře. Právě v tomto směru shledávám souvislost povinnosti loajality a povinnosti péče řádného hospodáře.

Povinnost loajality můžeme dovodit z ustanovení o mandátní smlouvě, kdy v souladu s ustanovením § 66 odst. 2 obchodního zákoníku se právní vztahy mezi společností a reprezentantem společnosti řídí přiměřeně ustanoveními o mandátní smlouvě. Dle ustanovení § 567 odst. 2 věty první obchodního zákoníku, činnost, k níž se mandatář zavázal, je povinen uskutečňovat podle pokynů mandanta a v souladu s jeho zájmy, které mandatář zná nebo musí znát. Právě zájmy mandanta pak v dané souvislosti představují zájmy společnosti, jež je povinen reprezentant společnosti upřednostnit.

V literatuře můžeme zmínku a povinnosti loajality nalézt v publikaci Stanislavy Černé⁴⁹ nebo komentáři Jana Dědiče⁵⁰. Z teoretického hlediska můžeme povinnost loajality rozložit na dvě složky – složku aktivní a složku pasívní. Zatímco aktivní složka

⁴⁹ ČERNÁ, S.: Obchodní právo: Akciová společnost. 3. díl. Praha: ASPI, 2006. s. 241.

⁵⁰ DĚDIČ, J. a kol. Komentář k obchodnímu zákoníku: Díl III, Praha: Bova, 2002. s. 2417.

představuje „iniciativní přístup k záležitostem společnosti s odhodláním naplňovat cíle a účel společnosti“⁵¹, pasivní složka představuje zákaz určitého jednání proti zájmům společnosti. Zájmy společnosti je reprezentant společnosti vždy povinen upřednostnit před zájmy svými. Jaké další zájmy mají být zohledněny, je pak možné vykládat podle dvou modelů. První z těchto modelů, označovaný jako „shareholder value“ a typický zejména pro Spojené státy, klade na první místo zájem akcionáře. Druhý z těchto modelů, označovaný jako „stakeholder value“ a typický například pro Německo, neklade rovnítko mezi zájmy akcionářů a zájmy společnosti, ale ukládá reprezentantům společnosti zohledňovat vedle zájmů akcionářů rovněž zájmy dalších osob, např. zaměstnanců nebo věřitelů. V souvislosti se zákazem upřednostnění zájmů akcionářů před zájmy společnosti můžeme zmínit rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 2. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3864/2008.

Jak bylo již uvedeno, na stanovisku, že české právo vyžaduje od reprezentantů společností rovněž povinnost loajality, přestože tato povinnost není na žádném místě výslovně upravena, se shoduje právní teorie i rozhodovací praxe soudů.

K dovoditelnosti povinnosti loajality z povinnosti péče řádného hospodáře shromažďuje Jan Petrov⁵² ve své publikaci několik argumentačních důkazů, např.:

- argument autoritou: pro uvedený výklad se vyjadřují autority obchodněprávní vědy, např. J. Dědič, I. Štenglová,
- systematický argument: požadavek péče řádného hospodáře představuje celý komplex povinností, kdy i na jiných místech v právním řádu je osobám spravujícím cizí majetek uložena povinnost postupovat s péčí řádného hospodáře, aniž by jim byla uložena povinnost další, přestože tuto povinnost lze předpokládat,
- argument textem zákona: pojem péče řádného hospodáře je hlouběji „rozebrán“ v ustanovení § 162 občanského zákoníku, kdy v daném kontextu povinnost péče řádného hospodáře představuje povinnost opatrovat a chránit,
- argument ad absurdum: pokud by povinnost loajality vycházela pouze z ustanovení o mandátní smlouvě a nikoli z povinnosti péče řádného hospodáře, před 1. 1. 2001 by bylo možné povinnost loajality vyloučit.

⁵¹ ČECH, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 13.

⁵² PETROV, J. Obecná odpovědnost členů představenstva akciových společností v česko-americko-německém srovnání. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 56.

Povinnost loajality pak můžeme naleznout nejenom v českém právu, ale rovněž např. v právu německém či americkém. Jak uvádí ve svém článku Petr Čech⁵³, německá právní teorie, přestože v německém právu není povinnost loajality rovněž výslovně upravena, člení projevy povinnosti loajality celkově do pěti skupin. První tuto skupinu tvoří povinnost plného nasazení ve prospěch společnosti, což představuje nejenom aktivní jednání při tvorbě podnikatelských rozhodnutí, ale také například povinnost reprezentanta společnosti vložit do výkonu své funkce veškeré svoje znalosti, schopnosti a zkušenosti. Kromě aktivního jednání náleží do povinnosti plného nasazení rovněž některé zákazy jako například zákaz odstoupení z funkce v okamžiku, kdy to pro společnost není vhodné, a v důsledku takového odstoupení by společnosti hrozilo nebezpečí vážné škody. Druhou skupinu představuje řešení konfliktů zájmů, kontrahuje-li reprezentant společnosti nebo osoba blízká se společností. Německé právo přináší několik možností řešení takovýchto konfliktů, jako například přesun kompetencí statutárního orgánu na dozorčí radu, pokud má společnost kontrahovat se členem představenstva. Do třetí skupiny náleží zákaz využívání příležitostí společnosti⁵⁴ ve prospěch vlastní nebo ve prospěch třetích osob, kdy reprezentant společnosti má povinnost takovou příležitost přednostně přenechat k realizaci společnosti. Není přitom rozhodující, jestli se reprezentant společnosti o příležitosti dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce ve společnosti nebo jiným způsobem. Pokud společnost není schopna takovou příležitost využít, reprezentant společnosti je přednostně povinen pokusit se nalézt řešení takovéto situace (např. získání úvěru), než může tuto příležitost využít v rámci své podnikatelské činnosti. Čtvrtou skupinu představují pravidla využití zdrojů společnosti ve vlastní prospěch, kdy nedovoleným užitím složek podniku k vlastním zájmům mohou být například nedovolené soukromé jízdy služebním automobilem. A poslední pátou skupinu tvoří přijetí plnění od třetích osob za úkoly učiněné z titulu funkce ve společnosti. Reprezentantovi společnosti je tedy zakázáno přijmout úplatky či provize od třetí osoby za úkony, které reprezentant společnosti učinil v rámci výkonu své funkce, tedy například za uzavření smlouvy mezi společností a třetí osobou.

K řešení konfliktu zájmů, kontrahuje-li reprezentant společnosti nebo osoba blízká se společností (viz druhá skupina „německého dělení“), zaujímá stanovisko i

⁵³ ČECH, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 13.

⁵⁴ Tzv. *corporates opportunities*.

české právo, kdy zákaz vnitřního obchodování je členům představenstva akciových společností uložen ustanovením § 196a obchodního zákoníku. Jednatelům společností s ručením omezeným je tato povinnost uložena prostřednictvím odkazu uvedeného v ustanovení § 135 odst. 2 obchodního zákoníku, který odkazuje mj. právě na shora citované ustanovení § 196a obchodního zákoníku. K tomuto tématu uvádí ve své publikaci Ivan Rada⁵⁵ následující: „Ustanovení § 196a obchodního zákoníku se vztahuje na dva okruhy smluv, kdy na jedné straně stojí společnost a na druhé straně osoby tam vypočtené. První okruh smluv podléhající regulaci podle ustanovení § 196a obchodního zákoníku tvoří smlouva o úvěru, smlouva o půjčce, smlouva o zajištění závazku a smlouva o bezplatném převodu majetku. (...) Druhý okruh majetkových dispozic tvoří případy, kdy společnost nabývá úplatně majetek od akcionářů (společníků) nebo osob, u kterých hrozí konflikt zájmů, anebo na ně úplatně majetek převádí a hodnota tohoto majetku přesahuje jednu desetinu upsaného základního kapitálu společnosti. (...) Podmínky, za nichž lze s výše uvedenými osobami⁵⁶ uzavřít smlouvy o úvěru, o půjčce, o zajištění závazku a o bezplatném převodu majetku společnosti na tyto osoby, stanoví obchodní zákoník v ustanovení § 196a odst. 1 dvě: (i) smlouva musí být uzavřena za podmínek obvyklých v obchodním styku, a (ii) k uzavření smlouvy musí dát předchozí souhlas valná hromada. Nedodržení těchto podmínek má za následek neplatnost takového jednání s odkazem na ustanovení § 39 občanského zákoníku.“ Uzavírání smluv náležejících do druhého okruhu je podmíněno oceněním hodnoty převáděného majetku na základě posudku znalcem jmenovaného soudem. Jestliže k nabytí dochází do tří let od vzniku společnosti, musí je schválit valná hromada. Shora uvedené⁵⁷ pak neplatí, jestliže se jedná o nabytí nebo zcizení majetku, uvedené v ustanovení § 196a odst. 4 obchodního zákoníku, tedy zejména pokud se jedná o nabytí nebo zcizení majetku v rámci běžného obchodního styku.

Osobně se nad rámec shora uvedeného rovněž domnívám, že z povinnosti loajality je dovoditelná rovněž povinnost reprezentanta společnosti, disponuje-li tento reprezentant nějakou speciální vlastností, schopností či zkušeností, jež překračuje povinnou míru, kterou je reprezentant společnosti jako řádný hospodář povinen vyvinout (např. je vzděláním právník), je povinen tuto svou speciální vlastnost,

⁵⁵ RADA, I. a kol. Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s. 2. doplněné a aktualizované vydání. Praha: Linde nakladatelství, 2004. s. 183.

⁵⁶ Roz. s osobami uvedenými v ustanovení § 196a odst. 1, 2 obchodního zákoníku.

⁵⁷ Roz. povinnost ocenit majetek znaleckým posudkem, popř. povinnost schválení valnou hromadou.

schopnost či zkušenost při správě záležitostí společností užít, vyžaduje-li to situace. Jak bylo již dříve uvedeno, popsáním způsobem je vymezen kombinovaný model stanovení požadavku na míru kvality péče. Nevyužití takového subjektivního přínosu, který reprezentant společnosti může společnosti nabídnout, za situace kdyby jej bylo třeba, pak shledávám vůči společnosti za postoj neloajální.

4. 2. Povinnost mlčenlivosti

Zatímco povinnost loajality není v českém právu výslovně kodifikovaná, úpravu povinnosti mlčenlivosti v českém právu nalezneme. V ustanovení § 195 odst. 5 obchodního zákoníku je členům představenstva akciových společností uložena povinnost zachovat mlčenlivost o důvěrných informacích a skutečnostech, jejichž prozrazení třetím osobám by mohlo společnosti způsobit škodu. Jednatelům společností s ručením omezeným je tato povinnost uložena prostřednictvím odkazu uvedeného v ustanovení § 135 odst. 2 obchodního zákoníku, který odkazuje mj. právě na shora citované ustanovení § 195 odst. 5 (první až pátá věta) obchodního zákoníku. Členům dozorčích rad je pak povinnost mlčenlivosti uložena rovněž odkazem uvedeným v ustanovení § 200 odst. 3 obchodního zákoníku. Společníkům veřejné obchodní společnosti ani komplementářům komanditní společnosti povinnost mlčenlivosti, na rozdíl od povinnosti péče řádného hospodáře, uložena není.

Povinnost mlčenlivosti není možné vykládat jako povinnost absolutní, kdy běžná obchodní činnost mezi společnostmi ze své povahy vyžaduje, aby si společnosti mezi sebou vyměňovaly některé informace, které by se jinak daly označit za důvěrné. Je tedy nutné vyvážit poskytnutí některých důvěrných informací potencionálnímu obchodnímu partnerovi ve vztahu k zájmu společnosti a takovéto informace před třetími osobami utajit. Právě v tomto pak lze nalézt souvislost s péčí řádného hospodáře, kdy stejně jako si stavíme model fiktivního řádného hospodáře v otázkách obchodního vedení společnosti a ptáme se, jak by v obdobné situaci poskytoval právě tento modelový řádný hospodář, můžeme si v tomto případě klást obdobnou otázku, jak by v obdobném případě postupoval modelový řádný hospodář, které informace by uvolnil, a které by zůstaly utajeny, jak by si potencionálního smluvního partnera prověřil apod.

K vymezení okruhu informací, na které se vztahuje povinnost mlčenlivosti, se vyjadřuje například Ivana Štenglová⁵⁸, kdy uvádí: „Obchodní zákoník nedefinuje, které informace a skutečnosti je třeba považovat za důvěrné ve smyslu ustanovení § 194 odst. 5. Nepochybně takovými informacemi budou všechny informace tvořící předmět obchodního tajemství – jejich utajení je však chráněno podle ustanovení § 17 (obchodního zákoníku), a dále všechny další informace, jejichž prozrazení může vyvolat účinky uvedené v § 194 odst. 5. (...)“

⁵⁸ ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. Obchodní zákoník: komentář. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 669.

Obchodní tajemství je pak definováno v ustanovení § 17 odst. 2 druhá věta obchodního zákoníku, kdy „obchodní tajemství tvoří veškeré skutečnosti obchodní, výrobní či technické povahy související s podnikem, které mají skutečnou nebo alespoň potencionální či nemateriální hodnotu, nejsou v příslušných obchodních kruzích běžně dostupné, mají být podle vůle podnikatele utajeny a podnikatel odpovídajícím způsobem jejich utajení zajišťuje“. Jak však již bylo uvedeno, shora vymezený okruh informací, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti, překračuje okruh informací náležejících do obchodního tajemství.

Za třetí osoby, vůči nimž mají být informace, jež jsou zatíženy povinností mlčenlivosti, utajeny, je pak nutno chápat nejenom třetí osoby vně společnosti a se společností nijak nesouvisející, ale také příslušné akcionáře akciové společnosti a společníky společnosti s ručením omezeným.

4. 3. Povinnost legality

Povinnost legality ukládá reprezentantům obchodních společností povinnost zajistit, aby společnost nejednala v rozporu s právními předpisy.

Obecně lze soudit, že tato povinnost má přednost před povinností péče řádného hospodáře, tedy že společnost nesmí jednat v rozporu s právními předpisy ani v tom případě, bylo-li by to pro ni ekonomicky výhodnější, kdy lze však naleznout i hraniční případy. Jednala-li by společnost v rozporu s právními předpisy a byla-li by za to následně sankcionována, může společnost uplatnit nárok na náhradu škodu za příslušným reprezentantem společnosti. Příklad z této oblasti přináší ve své publikaci Jan Petrov⁵⁹, kdy uvádí: „Na pokyn představenstva porušila společnost emisní limity. Za to jí udělil orgán ochrany životního prostředí pokutu, nárok na jejíž náhradu může společnost uplatnit proti členu představenstva. Ten nemůže namítat, že jednal ve prospěch společnosti, neboť vzhledem k riziku odhalení bylo pro společnost racionální právní povinnost porušit.“

Situace však může být i komplikovanější, kdy J. Petrov⁶⁰ i problematičtější případ: „Přes veškerou snahu nelze v krátkém období zredukovat emisní limity pod přípustnou mez; škoda z případného zastavení výroby desetkrát převyšuje výši pokuty.“ Dle názoru J. Petrova by však soud (ve sporu o náhradu škody proti reprezentantovi společnosti) v obdobném případě pravděpodobně přihlédl k ochraně veřejného zájmu a nepřipustil by takový pohled, kdy by od způsobené ztráty odečetl vzniklý výnos.

Shodným způsobem lze předpokládat, že by soud postupoval i v opačném případě, tedy kdyby společnost žalovala svého reprezentanta o dorovnání ztráty, která jí vznikla v důsledku toho, že tento reprezentant trval na postupu v souladu s právními předpisy. V daném případě by soud pravděpodobně rovněž přihlédl k veřejnému zájmu, vyslyšel by argumentaci zásadou legality a takovéto žalobě by nevyhověl.

⁵⁹ PETROV, J. Obecná odpovědnost členů představenstva akciových společností v česko-americko-německém srovnání. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 35.

⁶⁰ PETROV, J. Obecná odpovědnost členů představenstva akciových společností v česko-americko-německém srovnání. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 35.

5. Odpovědnost za delegaci

Jak bylo již výše uvedeno, pojem péče řádného hospodáře považuji za obsahově odlišný od péče odborné. Zatímco péčí odbornou se rozumí péče profesionála v oboru, od reprezentanta společnosti, zatíženého povinností spravovat záležitosti společnosti s péčí řádného hospodáře, nemůžeme ani spravedlivě požadovat, aby byl profesionálem ve všech oborech, se kterými může přijít při správě společnosti do styku.

Co je však reprezentant společnosti povinen, aby dostal svým povinnostem, je rozpoznat situaci, kterou již není schopen zvládnout vlastními silami, a zajistit pro její zvládnutí péči odbornou.

Samotným vyhodnocením situace však povinnosti řádného hospodáře nekončí, kdy řádný hospodář je dále povinen dostát svým povinnostem ve vztahu k odpovědnosti za delegaci. Aby řádný hospodář neporušil povinnost, která je na něj kladena, musí splnit tři následující podmínky:

- curia in eligendo, tedy péče při výběru vhodných podřízených,
- curia in instruendo, tedy náležité zadání úkolů podřízeným a jejich řízení při plnění úkolů,
- curia in custodiendo, tedy kontrola podřízených a jimi plněných úkolů.

Švýcarská právní věda uvádí, že základ řádné péče vychází z těchto třech faktorů, které souhrnně označuje jako „tři A“ (výběr – Auswahl, instrukce – Anweisung a dozor – Aufsicht).⁶¹

Došlo-li by ze strany podřízených k porušení zákona a reprezentant společnosti prokáže dostatečnou péči ve shora uvedených třech podmínkách, neodpovídá reprezentant společnosti za pochybení svého podřízeného.⁶² Pro úplnost nutno dodat, že tyto tři podmínky musí být splněny kumulativně, což je stanovisko, na kterém se shoduje jak právní teorie, tak rozhodovací praxe soudů.

Od řádného hospodáře jsou tak při řešení situací, které přesahují jeho odborný záběr, vyžadovány schopnosti zejména manažerské, organizační a koordinační. Cílem pak je, aby delegované úkoly byly prováděny co možná nejkvalitněji, nejrychleji a nejlevněji. Po řádném hospodáři není rovněž žádáno, aby byl jakýmsi „broukem Pytlíkem“, který rozumí všem činnostem, s nimiž může při správě společnosti přijít do

⁶¹ ČECH, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 5.

⁶² ČECH, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 6.

styku. Naopak je po něm žádáno, aby byl jakýmsi „informovaným laikem“, který rozpozná právě tu situaci, na kterou již on či jiní reprezentanti společnosti svými silami nestačí, a že je nutná odborná pomoc speciálně kvalifikovaného subjektu a pro řešení takovéto situace tento speciálně kvalifikovaný subjekt zajistí, tedy najme nebo zaměstná příslušné profesionály v daném oboru.⁶³

Problematikou odpovědnosti za delegaci se zabývá rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 5. 2008, sp. zn. 29 Odo 1773/2006. V daném případě se žalobkyně – společnost s ručením omezeným domáhá náhrady škody ve výši 210.642,- Kč s příslušenstvím za svými bývalými jednatelem jako žalovanými, neboť dovozovala odpovědnost těchto jednatelů za škodu vzniklou žalobkyni dodatečným vyměřením daní a vyměřením daňového penále z toho, že daňová kontrola shledala takové nedostatky ve vedení účetnictví, které měly za následek vznik dodatečné daňové povinnosti a daňového penále. V daném případě byla žaloba žalobkyně zamítnuta, kdy se žalovaní zprostilí odpovědnosti za škodu způsobenou porušením povinností uvedených v ustanovení § 135 obchodního zákoníku, neboť prokázali, že zajistili vedení předepsané evidence a účetnictví v potřebném rozsahu osobou s odpovídajícím vzděláním a přiměřenou praxí, od které lze očekávat potřebné znalosti v oboru (tedy kvalifikovanou osobou), a které vytvořili pro výkon činnosti potřebné podmínky (tedy poskytli jí potřebnou součinnost).

Dalším rozhodnutím zabývajícím se problematikou odpovědnosti za delegaci je rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 29 Cdo 2531/2008. V daném případě se žalobkyně – akciová společnost domáhala po žalovaném, jakožto po jejím bývalém předsedovi představenstva, náhrady škody ve výši 403.190,- Kč s příslušenstvím, neboť dovozovala odpovědnost žalovaného za škodu – náklady, které byla společnost nucena vynaložit (zejména daň z převodu nemovitosti) v souvislosti s prodejem nemovitosti v majetku společnosti, který měl být realizován smlouvou, která však byla absolutně neplatná v důsledku nedodržení ustanovení § 196a odst. 3 obchodního zákoníku. Nejvyšší soud ČR v dané věci nedovodil odpovědnost žalovaného za škodu, která vznikla společnosti v důsledku absolutní neplatnosti kupní smlouvy, neboť žalovaný prokázal, že jednal s péčí řádného hospodáře, neboť uzavřel smlouvu o poskytnutí právních služeb s advokátkou, tj. osobou odborně způsobilou posoudit právní aspekty převodu nemovitosti, přičemž předmětem smlouvy byl závazek

⁶³ ŠTENGLOVÁ, I. In ŠTENGLOVÁ I., PLÍVA S., TOMSA M. a kol. Obchodní zákoník: komentář. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 669.

advokátky „poskytnou žalobkyni právní služby ve věci vyhodnocení nabídek veřejné soutěže na prodej zemědělské haly a sepsání kupní smlouvy na tuto nemovitost a zastupování před katastrálním úřadem“, přičemž neměl s ohledem na dostupné informace, žádné důvody pochybovat o odborné způsobilosti advokátky. Bylo tedy pak povinností advokátky rozpoznat, že jde o případ, na který dopadá ustanovení § 196a odst. 3 obchodního zákoníku, jehož porušení má za následek neplatnost smlouvy o převodu nemovitosti.⁶⁴

Opačný přístup, kdy naopak byla dovozena odpovědnost členů představenstva, přestože členové představenstva delegovali předmětnou činnost na jinou osobu, můžeme najít v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 8 Tdo 124/2005, publikovaném pod č. 18/2006 ve svazku č. 3 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek NS, 2006, s. 191. V daném případě, po pádu rozestavěné nemovitosti, byla vedle trestněprávní odpovědnosti stavebníka za trestný čin veřejného ohrožení dovozena rovněž trestněprávní odpovědnost některých členů představenstva společnosti, která stavebníkovi předmětný projekt zadala. V daném rozhodnutí jsou přímo zmíněny tři výše uvedené podmínky, jež je nutné splnit pro zproštění se odpovědnosti, tedy správný výběr, vymezení úkolu a řízení při jeho plnění a dostatečná kontrola a dohled. Jestliže povinnost obviněného vykonávat jako předseda představenstva akciové společnosti svou působnost s péčí řádného hospodáře spočívá též v provádění kontroly, zda osoba, kterou představenstvo této akciové společnosti pověřilo provedením stavebních prací, postupuje na základě stavebního povolení, projektové dokumentace a s náležitým zajištěním realizace stavby oprávněnou osobou, a dojde-li i v důsledku vědomého neplnění této povinnosti ke zřízení stavby a ke škodě velkého rozsahu, naplní tím znaky trestného činu obecného ohrožení podle § 180 odst. 1, odst. 2 písm. b), odst. 3 písm. a) trestního zákona, neboť z nedbalosti způsobí obecné nebezpečí porušením důležité povinnosti vyplývající z jeho funkce předsedy představenstva akciové společnosti.

Institut odpovědnosti za delegaci považují za účinný a efektivní nástroj, jak dostatečně zajistit všechny činnosti, ke kterým při chodu společnosti dochází, aniž by se reprezentant společnosti musel obávat své odpovědnosti v důsledku pochybení dalších osob. Množství činností, se kterými se takovýto reprezentant může setkat při správě společnosti, ať už se jedná např. o problematiku právní, ekonomickou a účetní či

⁶⁴ Nejvyšší soud ČR rozhodl tak, že napadený rozsudek zrušil a věc byla vrácena odvolacímu soudu k dalšímu řízení, neboť dovolací soud dovodil další pochybení na straně žalovaného, které však nesouvisí s odpovědností za delegaci.

problematiku související s předmětem činnosti dané společnosti, je natolik široké, že je prakticky vyloučeno, aby takovýto reprezentant mohl být odborníkem ve všech těchto oborech. Skutečnost, že se odpovědnost za delegaci a její podmínky napevno usídlila v rozhodovací praxi soudů, lze hodnotit jako jev jednoznačně pozitivní.

6. Pravidlo podnikatelského úsudku

Úkolem člena statutárního orgánu společnosti je nejenom nezpůsobit společnosti škodu, ale také maximalizovat její zisk. Klíčový je tak úhel pohledu, kdy není rozhodující, jak je společnost úspěšná, ale jak by vzhledem ke všem okolnostem úspěšná být mohla. Podnikatelská invence, odvaha nebo jakýsi podnikatelský „tah na branku“ jde však ve větší či menší míře ruku v ruce s podnikatelským štěstím a podnikatelským rizikem. I dobře připravený podnikatelský projekt tak nemusí podnikateli přinést takové výsledky, jaké od něj očekával, aniž by v procesu obchodního vedení společnosti muselo dojít ke zjevnému pochybení. Není přitom možné spravedlivě požadovat po členu statutárního orgánu společnosti, aby nesl odpovědnost také za nedostatek podnikatelského štěstí.

Za účelem vymezení bezpečných mantinelů, v nichž se může člen statutárního orgánu společnosti pohybovat, a za jejichž dodržení nemůže být tento reprezentant společnosti činěn odpovědným za případný podnikatelský neúspěch, vzniklo pravidlo podnikatelského úsudku, v angličtině nazýváno *business judgment rule*.

Původ tohoto pravidla můžeme naleznout ve Spojených státech. Petr Čech ve svém článku⁶⁵ uvádí příklad z judikatury státu Delaware, kdy „pravidlo podnikatelského úsudku zakládá domněnku, že při tvorbě podnikatelských rozhodnutí jednali členové orgánu informovaně, v dobré víře a v upřímném přesvědčení, že přijaté opatření je v nejlepším zájmu společnosti (...) Odpovědnost nastává jen tehdy, je-li domněnka vyvrácena důkazem opaku, tj. důkazem o absenci některé z uvedených skutečností, např. že si členové rady před přijetím rozhodnutí neopatřili dostatek informací o předmětu rozhodování, nejednali v dobré víře atd.“ Na dalším místě⁶⁶ zmiňuje Petr Čech ustanovení § 4.01 odst. c) zásad řízení a správy společnosti (*Principles of Corporate Governance*) Amerického právního institutu (*American Law Institute*), které zní: „Člen orgánu nebo ředitel, který přijme podnikatelské rozhodnutí v dobré víře, dostojí své povinnosti, není-li zainteresován na předmětu rozhodování, má o něm informace, jež co do rozsahu rozumně pokládá za adekvátní vzhledem k okolnostem, a racionálně předpokládá, že rozhodnutí je v nejlepším zájmu společnosti.“

⁶⁵ ČECH, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. *Právní rádce*, 2007, č. 3, s. 8.

⁶⁶ ČECH, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. *Právní rádce*, 2007, č. 3, s. 8.

Cílem pravidla podnikatelského úsudku je tak nejenom vytvoření bezpečných mantinelů pro členy statutárních orgánů společností tak, aby nemohli být činěni odpovědnými, aniž by se dopustili čehokoli, co by jim mohlo být kladeno za vinu, ale také aby nebyla zbytečně omezena odvaha v podnikatelském riziku více než je nezbytně nutné, nýbrž vyloučit nerozvážnost, zbrkllost, lajdáctví a lehkomyšlnost, jež by mohly v konečném důsledku poškodit akcionáře, věřitele a dodavatele a zaměstnance společnosti. Výsledkem tak je, že není možné trestat člena statutárního orgánu společnosti za chybný podnikatelský úsudek, pokud splní předem stanovené předpoklady.

Pravidlo podnikatelského úsudku postupně proniklo i do Evropy. V německé judikatuře můžeme naleznout rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 21. 4. 1997, sp. zn. II ZR 175/95, podle kterého představenstvu společnosti náleží prostor, v němž když se pohybuje, tak neodpovídá, kdy do tohoto prostoru náleží také riziko chybného podnikatelského úsudku. Pokud dozorčí rada nabude dojmu, že představenstvu chybí cit pro úspěšné vedení, může dozorčí rada představenstvo vyměnit. Dovidit odpovědnost však může pouze tehdy, jsou-li překročeny mantinely prostoru, v nichž se může představenstvo pohybovat.

V návaznosti na rozhodovací praxi německých soudu byla do německého akciového zákona vložena do jeho ustanovení § 93 odst. 1 vložena druhá věta v následujícím znění: „Nejde o porušení povinnosti, jestliže člen představenstva mohl při přijímání podnikatelského rozhodnutí rozumně předpokládat, že jedná na základě přiměřených informací ku prospěchu věci.“ Tím bylo v německém právu s účinností ode dne 1. 11. 2005 kodifikováno pravidlo podnikatelského úsudku.⁶⁷

Proto, aby tedy člen statutárního orgánu společnosti zůstal v bezpečném prostoru vymezeném mantinely, při jejichž dodržení nemůže být hnán k odpovědnosti, musí být tedy splněny následující podmínky:

- podnikatelské rozhodování,
- dobrá víra,
- nezávislost a nepodjatost (tedy že není zohledněn osobní zájem reprezentanta společnosti nebo třetí osoby),
- objektivní přesvědčení, že jednání je ku prospěchu společnosti a

⁶⁷ ČECH, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 12.

- jednání na základě přiměřených informací, které byly zjištěny v rozsahu obvyklém vzhledem k okolnostem.

Shora uvedené pojmy pak tvoří pojmové znaky pravidla podnikatelského úsudku. Všechny uvedené podmínky pak musejí být splněny kumulativně.

Argumentaci pravidlem podnikatelského úsudku v české judikatuře lze nalézt v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1143/2005. V daném případě bylo obžalovaným kladeno za vinu, že se dopustili trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku dle ustanovení § 255 odst. 1, 2 trestního zákona, kterého se měli dopustit tím, že prodali akcie v majetku společnosti, v jejímž představenstvu zasedali, vybraným členům orgánů a vybraným zaměstnancům této společnosti, a to za cenu nižší, než byla tržní cena těchto akcií. Dovolatelé ve svých námitkách argumentovali mj. jiné tím, že při svém jednání sledovali i jiné cíle jako například zvýšení loajality osob, jímž byly předmětné akcie prodány, než pouhou maximalizaci zisku, jehož mohlo být v daném okamžiku dosaženo, a tak v kontextu okolností jednali z dlouhodobého pohledu ku prospěchu společnosti. Argumentace obžalovaných však nebyla akceptována, neboť tím, že akcie prodávali sami sobě, nemohli ve věci jednat nepodjatě.

Pravidlo podnikatelského úsudku a stanovení podmínek, za jejichž splnění člen statutárního orgánu neodpovídá za chybný podnikatelský úsudek, považují za nezbytný předpoklad zdravého rozvoje moderní obchodní společnosti. Docházelo-li by k trestání členů statutárních orgánů za chybný podnikatelský úsudek, z krátkodobého hlediska by možná došlo ke zlepšení ochrany zájmů společnosti, z hlediska dlouhodobého by však takováto společnost byla jen velmi obtížně schopna dalšího vývoje a růstu, zejména s přihlédnutím k její konkurenceschopnosti. Za situace otevřeného trhu, kdy, jak bylo již výše zmíněno, např. německé právo pravidlo podnikatelského úsudku obsahuje, by mohly české společnosti společně s zahraničními jen velmi obtížně konkurovat, byli-li by jejich reprezentanti stále v ohrožení, že budou hnáni k odpovědnosti, nevydaří-li se podnikatelský projekt tak, jak od něj bylo očekáváno. Jen velmi nepravděpodobně by se za takovéto situace pouštěli reprezentanti takovýchto společností do odvážnějších projektů, byť by byly sebelépe připravené a míra podnikatelského rizika by se zdála přijatelná.

Vzhledem ke skutečnostem shora uvedeným bych považoval za přínosné legislativní zakotvení pravidla podnikatelského úsudku do českého právního řádu,

neboť vymezení mantinelů pro rozhodovací proces by dle mého názoru posílilo právní jistotu obchodních společností i jejich reprezentantů.

7. Exkurz do americké právní úpravy

Problematika Corporate Governance není ve Spojených státech kodifikována na federální úrovni. Trend v judikatuře udává federální stát Delaware. Na federální úrovni můžeme rovněž nalézt obecně formulované zásady řízení a správy společnosti od nadnárodních institutů jako je například Americký právní institut (American Law Institute), jež však nejsou právně závazné.⁶⁸

Mezi základní povinnosti ředitelů a výkonných funkcionářů společností, jež vycházejí z common law, řadíme následující povinnosti – povinnost jednat v rámci zmocnění, povinnost loajality a v neposlední řadě povinnost jednat s potřebnou péčí a opatrností, tedy povinnost, jíž se zejména věnuje tato práce.⁶⁹ Ve Spojených státech jsou tak povinnost loajality a povinnost jednat s potřebnou péčí a opatrností chápány jako dvě samostatné povinnosti stojící vedle sebe. Na rozdíl od toho v podmínkách České republiky, přestože, jak bylo již zmíněno, se teorie také kloní spíše k variantě dvou na sobě nezávislých a vedle sebe stojících povinností, rozhodovací praxe soudů dovozuje povinnost loajality z povinnosti péče řádného hospodáře. Souhrnně bychom tyto povinnosti mohli označit jako fiduciární povinnosti (v angličtině fiduciary duties).

Co se týče povinnosti jednat s potřebnou péčí a opatrností (v angličtině nazývaná duty of diligence), tato povinnost stanovuje základní míru péče, kterou jsou osoby, kterým je tato povinnost uložena, povinny vynaložit při výkonu svých funkcí. Přístup k této povinnosti však v jednotlivých státech není stejný, kdy některé státy vycházejí ze subjektivního modelu, jenž by se dal přirovnat k našemu termínu náležitě péče, jiné státy vychází z objektivního modelu, jenž by více odpovídal našemu požadavku péče řádného hospodáře. K této záležitosti ve své publikaci Martin Boháček⁷⁰ uvádí: „Některé státy, např. New York, vykládají potřebnou míru jejich (roz. ředitelů a výkonných funkcionářů) péče a opatrnosti „jako kdyby to činili ve vlastní věci“. Jiné státy a RMBCA⁷¹ požadují, aby to bylo v dobré víře, v míře jak by běžně opatrná a pečlivá ve stejném postavení jednala v podobné situaci a způsobem, o němž by jednající mohl rozumně předpokládat, že je v nejlepším zájmu korporace.“

⁶⁸ ČECH, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 8.

⁶⁹ BOHÁČEK, M. Základy amerického obchodního práva. Praha: Linde, 2007. s. 176.

⁷⁰ BOHÁČEK, M. Základy amerického obchodního práva. Praha: Linde, 2007. s. 176.

⁷¹ Revised Model Business Corporation Act.

Jak bylo již zmíněno, trend v americké právní úpravě udává federální stát Delaware. Právní úprava požadavku na míru kvality péče v delawarském právu vychází z objektivního modelu, kdy osoby zatížené touto povinností „jsou povinny vyvinout takovou míru péče, kterou by vynaložila běžně pečlivá a obezřetná osoba za podobných okolností při správě záležitostí společnosti“⁷². Delawarskou právní úpravu jde tak bez větších problémů přirovnat k české právní úpravě, kdy delawarská právní úprava neuvádí sice přímo pojem „péče řádného hospodáře“, kdy však vychází ze stejného modelu, kdy jednání osoby, jejíž jednání je posuzováno, je poměřováno s fiktivním modelovým standardem. Shodný znak mezi delawarskou úpravou a péčí řádného hospodáře můžeme nalézt rovněž v tom, že posuzování jednání s modelovým vzorem musí vycházet z podobných podmínek a okolností. V uvedené souvislosti se snad pouze nabízí otázka, zda požadavek „péče běžně pečlivé a obezřetné osoby“ neznamená méně, než požadavek péče řádného hospodáře. Nebo jinými slovy, zda by od řádného hospodáře nemělo být vyžadováno více než pouze „běžná pečlivost a obezřetnost“.

Povinnost „běžné pečlivosti a obezřetnosti“ lze rovněž vymezit vůči pojmu „odborná péče“, jenž lze nalézt v českém právu. Jan Petrov⁷³ v tomto směru odkazuje na Zásady corporate governance⁷⁴ a uvádí: „Podle nich (roz. Zásad corporate governance) spojení běžně pečlivá a obezřetná osoba značí generalistu, nikoli odborníka v určité oblasti, ledaže – a to se týká i vedoucích-zaměstnanců – jsou speciální schopnosti či znalosti předpokladem pro výkon funkce (např. kontrolor).“ Uvedené vymezení vycházející z amerického práva pak považují za vodítko, které může posloužit i při výkladu českého práva – při porovnání povinnosti péče řádného hospodáře a povinností odborné péče. Jak k této problematice uvádí Jan Dědič⁷⁵, a jak bylo již zmíněno „základním problémem je, jak vymezit obsah pojmu „péče řádného hospodáře“ ve vazbě k pojmu „odborné péče“. Jde o to, zda požadavek péče řádného hospodáře je přísnější než požadavek odborné péče nebo zda jde v podstatě o synonyma.“ V tomto směru se přiklání k závěru J. Dědiče, že má význam rozlišovat

⁷² PETROV, J. Obecná odpovědnost členů představenstva akciových společností v česko-americko-německém srovnání. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 29.

⁷³ PETROV, J. Obecná odpovědnost členů představenstva akciových společností v česko-americko-německém srovnání. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 29.

⁷⁴ ALI Principles of Corporate Governance.

⁷⁵ DĚDIČ, J. a kol. Obchodní zákoník: Komentář, Díl III., § 176 – § 220zb. Praha: Polygon, 2002. s. 2417.

tyto dva pojmy, kdy se nejedná o synonyma, ale lze mezi nimi naleznout výkladový rozdíl.

V souvislosti s povinností jednat s potřebnou péčí a opatrností zná americké právo rovněž pravidlo podnikatelského úsudku (business judgment rule), jež v 70. letech 20. století právě ve Spojených státech vzniklo. Stejně tak americké právo zná odpovědnost za delegaci, kdy ředitelé a výkonní funkcionáři nenesou odpovědnost za chyby osob, na něž byly některé úkoly delegovány, jsou-li splněny předpoklady pro zproštění se takovéto odpovědnosti. Podrobněji se této problematice věnuji v jiné části této práce.

Co se týče povinnosti jednat jen v rámci zmocnění (v angličtině nazývané duty of obedience), tato povinnost zakládá odpovědnost za škodu výkonných ředitelů za překročení svého oprávnění a pokynů rady ředitelů. Konkrétní aplikace se rovněž liší mezi jednotlivými státy, kdy některé státy vykládají tuto odpovědnost objektivně a některé naproti tomu vyžadují také zavinění alespoň ve formě nedbalosti.⁷⁶

Co se týče povinnosti loajality (v angličtině nazývané duty of loyalty), ukládá tato povinnost ředitelům a výkonným funkcionářům podřízení vlastních zájmů zájmům společnosti. Jak již bylo zmíněno, zatímco v českém právním prostředí dovozuje judikatura povinnost loajality jako povinnost vycházející z povinnosti péče řádného hospodáře, v americkém právním prostředí představuje povinnost loajality samostatně stojící povinnost.

Ve Spojených státech je vycházeno z koncepce „shareholder value“, tedy z modelu vykládající zájem společnosti jako zájem jejích akcionářů. Jan Petrov⁷⁷ tuto koncepci ve své publikaci vysvětluje přirovnáním, že otázka v čím zájmu je vykonávána správa společnosti odpovídá otázce, v čím zájmu vykonává mandatař svůj mandát. Přestože americké právo inklinuje k modelu „shareholder value“ ani ve Spojených státech neplatí tento model absolutně. Příklad zohlednění jiných hodnot než maximalizace zisku můžeme najít v ustanovení § 2.01 písm. b) odst. 2 Zásad corporate governance⁷⁸, které připouští vzít v úvahu „etická hlediska, jež jsou rozumně považována za vhodná při odpovědném provozu podniku“ a v ustanovení § 2.01 písm.

⁷⁶ BOHÁČEK, M. Základy amerického obchodního práva. Praha: Linde, 2007. s. 176.

⁷⁷ PETROV, J. Obecná odpovědnost členů představenstva akciových společností v česko-americko-německém srovnání. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 58.

⁷⁸ ALI Principles of Corporate Governance.

b) odst. 3 Zásad corporate governance⁷⁹, které připouští „věnovat v rozumném rozsahu zdroje (roz. společnosti) na obecně prospěšné, humanitární, vzdělávací a filantropické účely“.⁸⁰

Zatímco povinnost loajality ve Spojených státech stojí samostatně vedle povinnosti jednat s potřebnou péčí a opatrnosti, povinnost mlčenlivosti není v americkém právu příliš zdůrazňovaná. Americká právní věda však povinnost mlčenlivosti dovozuje právě z povinnosti loajality.⁸¹

S problematikou povinnosti loajality pak úzce souvisí rovněž problematika tzv. uzurpace obchodních příležitostí, což představuje situaci, kdy se reprezentant sám chopí obchodní příležitosti, která by potencionálně mohla být obchodní příležitostí společnosti, již reprezentant zastupuje. Jak uvádí J. Petrov⁸², delawarské právo se s problematikou uzurpace obchodních příležitostí vypořádalo již v roce 1939, a to rozsudkem ve věci Guth v. Loft následujícím způsobem: „Naskytne-li se členu správní rady nebo řediteli obchodní příležitost, kterou je společnost finančně schopna využít, která (...) leží v oboru podnikání společnosti a má pro ni praktický význam, na níž má společnost zájem nebo rozumné očekávání a jejímž využitím ředitel nebo člen správní rady způsobí střet svého zájmu se zájmem společnosti, právo mu nedovolí uzurpovat příležitost pro sebe.“ České právo na rozdíl od práva amerického se problematikou uzurpace obchodních příležitostí nezabývá.

Odlišnost mezi českým a delawarským právem je možné nalézt v otázce zákazu konkurence. Delawarské právo zakládá v této oblasti mírnější režim, kdy a priori umožňuje představitelům společnost podílet se na konkurenčním podniku, pokud tím není porušena právě povinnost loajality.⁸³

⁷⁹ ALI Principles of Corporate Governance.

⁸⁰ PETROV, J. Obecná odpovědnost členů představenstva akciových společností v česko-americko-německém srovnání. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 61.

⁸¹ PETROV, J. Obecná odpovědnost členů představenstva akciových společností v česko-americko-německém srovnání. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 62.

⁸² PETROV, J. Obecná odpovědnost členů představenstva akciových společností v česko-americko-německém srovnání. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 78.

⁸³ PETROV, J. Obecná odpovědnost členů představenstva akciových společností v česko-americko-německém srovnání. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 74.

8. Příklad z praxe

O nejednotnosti výkladu pojmu péče řádného hospodáře jsem měl možnost se přesvědčit v rámci své praxe v advokátní kanceláři.

V daném případě se žalobce (společnost s ručením omezeným) domáhá za žalovaným – klientem kanceláře zaplacení částky ve výši 300.000,- Kč, neboť má zato, že žalovaný (jako bývalý jednatel a generální ředitel žalobce) překročil svou pravomoc, když v roce 2004 nechal vypracovat znalecké posudky ke stanovení cen akcií, jimiž v roce 2002 žalobce uhradil svůj závazek vůči třetí osobě. Dle názoru žalobce předmětné znalecké posudky nebyly použity v obchodní činnosti žalobce a sloužily výhradně pro potřebu žalovaného⁸⁴, čímž vznikla žalobci škoda ve shora uvedené výši.

Žalovaný nárok žalobce neuznává, kdy uvádí, že předmětné znalecké posudky zadal ke zpracování v okamžiku, kdy nabyl dojmu, že znalecký posudek na stanovení ceny akcií zpracovaný při převodu akcií v roce 2002, neodpovídá skutečné ceně akcií, kdy takto stanovená cena byla výrazně nižší, než byla skutečná cena akcií. Ve smlouvě o úplatném převodu akcií v roce 2002 bylo přitom sjednáno, že cena akcií bude stanovena právě dle znaleckého posudku. Pokud by přitom tržní cena byla nižší než cena odhadní (a později kupní), byl by žalobce při uzavírání této smlouvy uveden v omyl, což by činilo předmětnou smlouvu o úplatném převodu akcií absolutně neplatnou. Za účelem ověření těchto informací nechal žalovaný zpracovat předmětné znalecké posudky. Těmito znaleckými posudky pak byla hodnota předmětných akcií stanovena ve výši více než dvojnásobně oproti výši stanovené znaleckým posudkem v roce 2002.

Zatímco soud prvního stupně žalobu zamítl, soud odvolací vyhověl odvolání žalobce, kdy uložil žalovanému povinnost uhradit žalobci požadovanou částku. Odvolací soud dovodil, že žalovaný neprokázal, že jednal s péčí řádného hospodáře, kdy mu bylo vytýkáno, proč nejednal již v době před transakcí v roce 2002 a transakci nezabránil, měl-li pochybnosti ohledně správnosti v té době zpracovaného znaleckého posudku.

Žalovaný proti rozsudku odvolacího soudu podal dovolání. V tomto dovolání mj. namítá, že neměl a priori nedůvěru ke znaleckému z roku 2002, neboť tuto

⁸⁴ Celá věc má další aspekty související s majetkovou a vlastnickou strukturou zúčastněných subjektů, jež přímo nesouvisí s problematikou péče řádného hospodáře.

případnou nedůvěru přednostně nic nezakládalo. Žalovaný naopak důvěřoval znaleckému posudku z roku 2002, kdy postupoval s péčí řádného hospodáře, kdy se osobně nevložil do oceňování akcií, pro což není dostatečně kvalifikovaný, ale tuto činnost svěřil do rukou profesionála – znalce v příslušném oboru. Ze strany odvolacího soudu tak dle názoru žalovaného dochází ke směšování pojmů péče řádného hospodáře a odborná péče, kdy odvolací soud požaduje po žalovaném, aby ve věci postupoval s odbornou péčí, přestože žalovaný danou činnost delegoval na profesionála v oboru, za splnění podmínek delegace.

Stejně tak se v dané věci nabízí otázka, zda by nebylo právě v rozporu s péčí řádného hospodáře, kdyby reprezentant společnosti měl informace, že společnost možná prodala svůj majetek se ztrátou a neučinil by v dané věci žádné kroky. Žalovaný své podezření z nevýhodnosti sporné transakce převodu akcií tedy ověřil jakýmsi „revizními“ znaleckými posudky, jejichž zpracování s ohledem na rozdíl v hodnotě akcií nelze v žádném ohledu považovat za samoučelný krok. Proto žalovaný jako řádný hospodář tuto situaci nemohl nereflektovat, jenom proto, že se ji dozvěděl až v době po uzavření smlouvy. Zadání předmětných znaleckých posudků pro dodatečné ověření správnosti a objektivitu znaleckého posudku z roku 2002 bylo tak dle názoru žalovaného nejenom v souladu s péčí řádného hospodáře, ale také jedinou možností, jak se vyhnout porušení této povinnosti, kdy pokud by žalovaný takovouto revizi neprovedl, přestože měl informace o možném podhodnocení akcií, vystavoval by se nebezpečí žaloby o náhradu škody ve výši rozdílu mezi skutečnou hodnotou akcií a hodnotou stanovenou znaleckým posudkem z roku 2002 právě z důvodu porušení péče řádného hospodáře.

Dle názoru žalovaného případné pochybení v době transakce přitom nemůže znamenat neměnnost daného stavu a stejně tak ověření si správnosti daného stavu nemůže být limitováno uplynutím určité doby v situaci, kdy směřuje k vyhodnocení situace a k následným krokům, jimiž má být docílena náprava.

Ve věci dosud nebylo Nejvyšším soudem rozhodnuto.

9. Závěr

Ve své práci jsem se zabýval pojmem péče řádného hospodáře a problematikou s ním související. Jako primární cíl jsem si určil zjištění legislativního zakotvení a vymezení uvedeného pojmu. Přestože se však pojem péče řádného hospodáře vyskytuje jak v obchodním zákoníku, tak v jiných právních předpisech, žádný právní předpis neobsahuje legislativní definici uvedeného pojmu. Stejně tak v oblasti právní teorie se mi nepodařilo zjistit jednu univerzální definici pojmu, kdy jsem zjistil definic několik od různých autorů. Jak jsem již zmínil v průběhu své práce, považuji za závažný legislativní nedostatek, že tak důležitý pojem, jakým pojem péče řádného hospodáře bezpochyby je, není legislativně vymezen. Tento stav vede k situaci, kdy všechny osoby působících v obchodních společnostech podléhajících normám českého práva, jsou zatíženy povinností působit při výkonu svých funkcí s péčí řádného hospodáře, a dále jsou povinny nést případné následky porušení takto stanovené povinnosti, aniž by obsah této povinnosti byl dostatečně jasně a zřejmě vymezen. Z uvedeného důvodu bych považoval za žádoucí, aby byl pojem péče řádného hospodáře vymezen i legislativně, což by zcela jistě mělo příznivý vliv na posílení právní jistoty obchodních společností i jejich reprezentantů.

Při své práci jsem dále zjistil, že obchodní zákoník ve vztahu k požadavku na míru kvality péče používá, resp. používal, rovněž pojmy odborná péče a náležitá péče. Jako další cíl jsem si proto uložil vzájemné porovnání uvedených pojmů. Jak jsem zjistil, právní teorie k dané problematice nezastává rovněž jednotný názor, kdy lze nalézt názory, že se jedná o pojmy obsahově odlišné, i názory, že se jedná o pojmy v zásadě zaměnitelné. K zaměnitelnosti uvedených pojmů se pak rovněž přiklání zejména trestněprávní judikatura. Osobně se přikláním k stanovisku, že mezi uvedenými pojmy lze nalézt obsahové odlišnosti, kdy se domnívám, že povinnost náležité péče vychází ze subjektivního modelu stanovení požadavku na míru kvality péče, zatímco povinnost péče řádného hospodáře vychází z objektivního modelu stanovení povinnosti na míru kvality péče. Obsahový rozdíl shledávám i ve vztahu k pojmu odborná péče, kdy za odbornou péči považuji péči profesionála v konkrétním oboru, jež však neodpovídá povinnosti péče řádného hospodáře, jež na svého nositele klade spíše požadavky manažerského typu. V dané souvislosti jsem rovněž vymežil rozdíly mezi

subjektivním a objektivním modelem stanovení požadavku na míru kvality péče, kdy jsem se snažil poukázat na výhody a nevýhody těchto modelů. Za řešení pak považuji kombinovaný model, který má snahu vzít si „to lepší“ z obou předešlých modelů. Kombinovaný model pak rovněž považuji za legislativně zařaditelný, kdy v kombinaci s požadavkem péče řádného hospodáře by mohl zajistit větší ochranu zájmů obchodních společností.

Problematika péče řádného hospodáře nepředstavuje uzavřenou oblast, kdy jsem našel přesahy do celé řady dalších otázek. Ve své práci jsem se proto zabýval rovněž odpovědností za delegaci, pravidlem podnikatelského úsudku, porušením povinnosti péče řádného hospodáře a dalšími povinnostmi souvisejícími s povinností péče řádného hospodáře. Princip odpovědnosti za delegaci považuji za nezbytný nástroj moderní a efektivní správy společnosti, kdy pouze s jeho využitím je možné zajistit dostatečně kvalitní správu všech činností, ke kterým při činnosti společnosti dochází, aniž by byly kladeny nepřiměřené nároky na reprezentanty společnosti. Obdobný názor zastávám i ohledně pravidla podnikatelského úsudku, kdy jasné stanovení mantinelů pro řádný rozhodovací proces napomůže přiměřené a férové ochraně zájmů společnosti i jejich reprezentantů. Bohužel odpovědnost za delegaci ani pravidlo podnikatelského úsudku dosud nebyly v českém právu legislativně upraveny. Spíše krátce se zmiňuji o porušení povinnosti péče řádného hospodáře, kdy se však jedná o rozvětvené téma, které by vystačilo na samostatnou práci. V dalších povinnostech jsem zjistil zajímavý rozpor u povinnosti loajality, která v českém právu není výslovně zakotvená, kdy právní teorie ji považuje za povinnost samostatnou, zatímco rozhodovací praxe soudů ji podřazuje pod povinnost péče řádného hospodáře.

V předposlední kapitole jsem si uložil za cíl porovnat českou právní úpravu s právní úpravou americkou. Zjistil jsem, že problematika správy společností není ve Spojených státech upravena na federální úpravy, kdy zatímco některé státy vychází ze subjektivního modelu, jenž by se dal přirovnat k našemu požadavku náležité péče, jiné státy vychází z objektivního modelu, jenž by spíše odpovídal našemu požadavku péče řádného hospodáře. Samotná potřeba stanovení požadavku na míru kvality péče je však shodná, kdy americké právo se touto problematikou zabývá, přestože není upravena jednotně. Kromě požadavku na míru kvality péče zná americké právo rovněž požadavek povinnosti loajality, kdy tuto povinnost staví striktně na roveň povinnosti péče.

Před tím než jsem začal zpracovávat tuto práci, jsem se domníval, že uvedené téma má zcela konkrétní praktické dopady, kdy v České republice je vysoký počet osob,

jež jsou povinností péče řádného hospodáře zatíženy, a u nichž může být potencionálně dovozována zodpovědnost za porušení takto stanovené povinnosti. Vypracování této práce mě v mém názoru dále utvrdilo, kdy nabývám dojmu, že téma dosud nebylo zcela dostatečně doceněno, kdy mezery shledávám zejména v oblasti legislativní, kdy jsem přesvědčen, že přesnější právní úprava by posílila právní jistoty jak na straně obchodních společností, tak na straně jejich reprezentantů. Celkově se domnívám, že jsem cílů, které jsem si vytyčil, ve větší míře dosáhl, kdy však téma nepovažuji za vyčerpané a shledávám v něm dostatek dalších témat.

Seznam použité literatury

- BARTOŠÍKOVÁ, M. *Povinnosti a odpovědnost statutárních orgánů kapitálových společností*. Obchodní právo, 1998, č. 11.
- BOHÁČEK, M. *Základy amerického obchodního práva*. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-685-3.
- ČECH, P. *Péče řádného hospodáře a povinnost loajality*. Právní rádce, 2007, č. 3.
- ČERNÁ, S.: *Obchodní právo: Akciová společnost. 3. díl*. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-164-1.
- DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník: Komentář*. 1. vydání. Praha: Prospektrum, 1997.
- DĚDIČ, J. a kol. *Komentář k obchodnímu zákoníku: Díl III*, Praha: Bova, 2002.
- DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník: Komentář, Díl III., § 176 – § 220zb*. Praha: Polygon, 2002.
- ELIÁŠ, K. *K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností*. Právník, 1999, č. 4.
- PELIKÁNOVÁ, I. *Sporné body poslední novelizace obchodního zákoníku*. Právní rádce, 1997, č. 9.
- PETROV, J. *Obecná odpovědnost členů představenstva akciových společností v česko-americko-německém srovnání*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4386-2.
- RADA, I. a kol. *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s.* 2. doplněné a aktualizované vydání. Praha: Linde nakladatelství, 2004. ISBN 80-86131-55-6.
- ŠTENGLOVÁ I., PLÍVA S., TOMSA M. a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998. ISBN 80-7179-143-1.
- ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-055-3.

Seznam použité judikatury

- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 1. 2006, sp. zn. 5 Tdo 893/2006
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1218/2008
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1412/2007
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 2008, sp. zn. 29 Odo 1262/2006
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1412/2007
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 5. 2007, sp. zn. 5 Tdo 433/2007
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 11. 1999, sp. zn. 29 Cdo 1162/99
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 2. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3864/2008
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 5. 2008, sp. zn. 29 Odo 1773/2006
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 29 Cdo 2531/2008
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 8 Tdo 124/2005
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1143/2005
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 1. 2006, sp. zn. 5 Tdo 893/2006

Rozhodnutí jsou uvedeny v pořadí, v jakém se vyskytují v textu.

Seznam dalších použitých zdrojů

- Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, III. volební období, parlamentní tisk č. 476/0: Důvodová zpráva.
- J§ Obchodní právo. *K některým dalším otázkám postavení likvidátora* [online]: Dvořák, T., 2001, [cit. 13. 7. 2010]
Dostupný z www: < http://obchodni.juristic.cz/67830/clanek/j_obchod2>.

Abstrakt

Ve své diplomové práci se zabývám problematikou související s pojmem péče řádného hospodáře, jenž tvoří základní požadavek na míru kvality péče v českých společnostech. Práce je členěna do devíti kapitol.

První kapitola přináší úvod do problematiky, kdy uvádím, proč jsem si dané téma vybral, proč považuji dané téma za důležité a stanovuji cíle své práce. Na závěr se krátce zmiňuji o metodách, které jsem při psaní této práce použil.

Ve druhé, nejobsáhlejší kapitole se věnuji péči řádného hospodáře jako pojmu, kdy se pokouším tento pojem vymezit a vysvětlit a legislativně zařadit, a to jak v rámci obchodního zákoníku, tak v rámci ostatních právních předpisů. Dále se věnuji osobám, jimž je povinnost spravovat záležitosti společnosti s péčí řádného hospodáře uložena. Zmíněn je rovněž historický vývoj pojmu. V dle mého názoru nejdůležitější části práce vymezuji pak pojem péče řádného hospodáře vůči pojmu náležitá péče a pojmu odborná péče a podřazuji tyto pojmy pod jednotlivé modely stanovení požadavku na míru kvality péče.

Ve třetí kapitole se krátce věnuji problematice porušení péče řádného hospodáře a následkům takového porušení.

Ve čtvrté kapitole představuji další povinnosti reprezentantů společností – povinnost loajality, povinnost mlčenlivosti a povinnost legality, a vysvětluji jejich souvislost s povinností péče řádného hospodáře.

V páté kapitole se zabývám problematikou odpovědnosti za delegaci, kdy vymezuji podmínky, za kterých se reprezentant společnosti zproští své odpovědnosti, deleguje-li některé úkoly na třetí osoby. V této kapitole se ve větší míře zabývám rovněž judikaturou týkající se dané problematiky.

V šesté kapitole vysvětluji pravidlo podnikatelského úsudku, podle něhož je reprezentant společnosti odpovědný za postup při obchodním vedení a nikoli za jeho výsledek.

V sedmé kapitole se zabývám danou problematikou v americkém právním prostředí, kdy se pokouším porovnat českou právní úpravu s právní úpravou americkou (zejména právní úpravou státu Delaware).

V osmé kapitole se pokouším demonstrovat praktickou využitelnost své práce, kdy zvolené téma dle mého názoru úzce souvisí s každodenní správou obchodních společností.

Devátá kapitola představuje závěr, ve kterém shrnuji výsledky své práce a snažím se odpovědět na otázky, které jsem si vymezil.

Summary

This thesis is dealing with problems connected with the term The care of proper manager, that forms the basic requirement of quality of work margin in czech companies. The content is divided into nine chapters.

The first chapter brings an introduction into the dilemma. It is stated here why have I chosen this topic, why do I consider this topic to be important and I am laying down the aims of my thesis. In the end, there are mentioned the methods which has been used while writting this thesis.

The second chapter, the most extensive one, is focused on Proper manager' s care as a term. It is trying to define, describe and file this term legislatively; not only in terms of company law, but also in the scope of other legal enactments. Then the work focuses on subjects on which is laid the duty of conducting issues with Proper manager's care. Then there is mentioned the historical evolution of this term. In, according to my opinion, the most important part of this thesis; the term Proper manager's care is determined in comparison with the terms Appropriate care and Professional care. All these terms are later assigned to certain models of formulation of requirement of quality of work margin.

The third chapter is dedicated to the issues of breaking of the proper manager's care and to the consequences of such a breach.

In the fourth chapter are introduced the other duties of the company representatives – loyalty duty, discretion duty and the legality duty. Here is also explained the co-occurrence with the Proper manager's care.

The fifth chapter focuses on the problems of responsibility for delegacy. Here the conditions are defined, under which the company representative is relieved of the responsibility (when some tasks are transferred to third person). This chapter also deals with judgment of this problem in detail.

In the sixth chapter; there is explained the business judgment rule, according to which the company representative is responsible for the advance of the business plan, not for its result.

The seventh chapter deals with this problem according to american legislation. Here the czech enactment is compared with the american one (especially the enactment of the state of Delaware).

In the eighth chapter, there is demonstrated the practical exploitation of this thesis, since the topic of this thesis is closely associated with the everyday management of business companies.

The ninth chapter introduces the conclusion, where all the results of this thesis are summarized and all the question asked are answered.

Název práce v anglickém jazyce

Due care and professional management

Seznam klíčových slov/List of Key Words

péče – care

správa společnosti – Corporate Governance